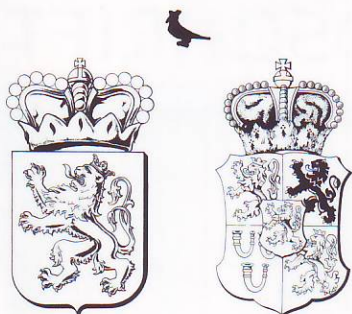

EXTRA NUMMER
Juni 1998
B.g.v. 10-jarig bestaan.

LIMBURGS SCHUTTERSTUJDSCHRIFT

Het 'Limburgs Schutterstijdschrift'

Het Limburgs Schutterstijdschrift is een uitgave door en onder auspiciën van de stichting Steun Aan het Schutters- en gildewezen in de beide Limburgen (S.A.S.).

Abonnementen

Het Limburgs Schutterstijdschrift verschijnt 4x per jaar.
Abonnementsprijs Hfl 25,- / BF 480 per jaar bij vooruitbetaling.
Losse nummers à Hfl 6,- / BF 115 excl. Hfl 3,- / BF 60 verzendkosten.

Bankrelaties

Nederland: Rabobank,
rekeningnr. 12.22.15.125
Postbank rekeningnr. 2878343
België: Gemeentekrediet van
België Agentschap Kinrooi,
rekeningnr. 068-2059877-12.

Redactie-adres en nieuw abonnement

Brouwerslaan 25
6093 GG Heythuysen.

Druk

Limburgsche Post - Beegden (NL)
in samenwerking met
ELDEE offset - Heerlen (NL).

Voorbehoud

Plaatsing van een artikel in dit tijdschrift houdt niet in, dat de inzichten van de schrijver worden gedeeld door de redactie.
Bij overname van artikelen is bronvermelding vereist.

De redactie stelt het algemeen belang boven het persoonlijk belang en behoudt zich daarmee het recht voor om aangeboden teksten te wijzigen, in te korten of zelfs niet te plaatsen.

ISSN: 1382-0893.

INHOUDSOPGAVE

	<i>pagina</i>
Voorwoord	1
Daar komen de schutters	2
Aankomst	3
Vlaggenparade	3
Optocht	4
Sjutseblód; 1e prijs prozawedstrijd	7
Op de feestweide	13
Väör de Sjöttedames; 2e prijs prozawedstrijd	15
De schietwedstrijd	19
De vogel; 3e prijs prozawedstrijd	23
De stamboom van schutterijen	24
De stedelijke schutterijen	25
Schutterijen op het platteland	27
Emansipatie oppen Aoje Limburger; 4e prijs prozawedstrijd	31
Heropleving van het schutterswezen sinds 1870	32
Effekes hëivers; 5e prijs prozawedstrijd	39
Oud-Limburgse Schuttersfederatie	40
De persoonlijke motivatie van Frank Lebens	42
Stichting Steun Aan het Schutters- en Gildewezen in de beide Limburgen (S.A.S.)	43
Eedele Eed-Broederschap van de Souvereine Orde van de Rode Leeuw van Limburg en de Heilige Sebastianus	44
De Stuurgroep Marketentsters en Zoetelaarsters	46
Toelichting bij de prozawedstrijd	47
Afsluiting	48

drukkerij **LIMBURGSCH** *sinds 1935*
POST *B.V.*

Heerstraat Noord 69 • 6099 AW Beegden (NL)
Postbus 5033 • 6097 ZG Heel (NL)
Tel (+31) 0475 57 16 51 • Fax (+31) 0475 57 28 91

Wij danken de redactie van
"Het Limburgs Schutterstijdschrift"
voor **10 jaar** samenwerking, waarin wij
samen hebben bijgedragen aan het
euregionaal uitdragen van de Limburgse cultuur.

Mede namens alle medewerkers

Pieter Timmermans, sr., alg. dir.
Pascal Timmermans, jr., dir., drukwerk adviseur

Bij de voorpagina: Onder begeleiding van het Limburgse volkslied, de nationale volksliederen van België en Nederland, weten de Limburgse schutters zich euregionaal verbonden.

Beste schuttersvriend(-in),

Dit jaar, om precies te zijn op 17 december, herdenken we het heugelijke feit dat het Limburgs Schutterstijdschrift 10 jaar bestaat. In de afgelopen tijd heeft het tijdschrift zich een niet meer weg te denken plaats weten te verwerven binnen het Limburgse Schutterswezen met de zware buks. Ook niet-schutters maken in toenemende mate deel uit van ons abonnementenbestand.

Alhoewel ons jubileum pas plaats zal vinden in december, hebben wij gemeend de uitgave van dit extra nummer van het Limburgse Schutterstijdschrift te koppelen aan de twee grootste schuttersfeesten in de beide Limburgen; namelijk het Oud-Limburgs Schuttersfeest en het Zuid-Limburgs Federatiefeest. Het Oud-Limburgs Schuttersfeest en het Zuid-Limburgs Federatiefeest zijn de twee grootste culturele evenementen in België en in Nederland. Tesaamen trekken ze op één dag maar liefst 50.000 bezoekers. Een veelvoud van dit aantal volgt de ontwikkelingen via onze onvolprezen zender Omroep Limburg.

Deze uitgave van het Limburgs Schutterstijdschrift is eenmalig. Dankzij enkele adverteerders zijn we in de gelegenheid om U in dit extra nummer een indruk te geven hoe het Limburgs Schutterstijdschrift er in kleur zou uitzien. Onze grootste wens is het echter om het Limburgs Schutterstijdschrift in de toekomst geheel in kleur uit te geven.

Om dit te kunnen verwezenlijken is een forse uitbreiding van het abonnementenbestand noodzakelijk.

Vandaar dat wij contacten hebben aangeknoopt met o.a. Veldeke Limburg. De vijf beste gedichten, proza etc. van de prijsvraag die wij uitschreven treft u in dit extra nummer aan.

In dit extra nummer vertelt Drs. Jos Gerits U over wat onze schutterijen U zoal te bieden hebben tijdens de optocht. Vervolgens neemt hij U mee naar de feestweide waar de wedstrijden bezig zijn en waar gestreden wordt voor de hoogste eer; het winnen van het Oud-Limburgs Schuttersfeest. Wilt U meer weten over het Limburgse Schutterswezen en haar historie, dan kunt U terecht in de redactionele bijdragen van Drs. Luc Wolters en Wim Pijpers. Tijdens het Oud-Limburgs Schuttersfeest en het Zuid-Limburgs Federatiefeest zal bovendien een tentoonstelling over het Limburgse Schutterswezen te bezichtigen zijn.

Tien jaar Limburgs Schutterstijdschrift betekent ook tien jaar continue bezig zijn om contacten te onderhouden. 'Willen weten wat er speelt bij onze schutters en hun schutterijen'; dat is ons motto. Onze onafhankelijkheid is daarbij een groot voordeel gebleken. Het Limburgs Schutterstijdschrift deinst er niet voor terug om baanbrekende artikelen te publiceren. Ook wanneer dit betekent dat hierdoor bepaalde heilige huisjes op hun grondvesten beginnen te schudden. Bijzonder veel aandacht zullen we echter blijven besteden aan de rijke historie van ons Limburgse Schutterswezen.

Tenslotte wil ik eenieder danken die op enigerlei wijze heeft meegewerkt om deze uitgave mogelijk te maken.

Een speciaal woord van dank richt ik tot onze vaste adverteerders. Mede dankzij hun steun was het mogelijk om het Limburgs Schutterstijdschrift tegen een redelijke prijs aan te bieden in de afgelopen 10 jaar. Ik wens U veel leesplezier en hoop U als nieuwe abonnee te mogen begroeten.

Wim Pijpers, Hoofdredacteur.

Daar komen de schutters

Zelden raakt het verleden zo intens aan het heden, dan op de eerste zondag in juli. Ergens, in een kleine gemeenschap in een van de beide Limburgen, wordt het Oud Limburgs Schuttersfeest (OLS) gevierd. Een bonte stoet van meer dan 160 schutterijen trekt voorbij. Strak in het gelid, met vlag en franje. De drumband voorop. Officieren die een trotse koning begeleiden. Schutters in hun kielzog. Allen uitgedost in fraaie uniformen. Zo versterken de schutterijen hun onderlinge band, herleven eeuwenoude tradities en wordt gestreefd naar een vermelding in de eregalerij.

Sport en spel, gemêleerd met emoties, trots en standvastigheid. Jong en oud gelijk. 'Het zit in het bloed', zegt de ware schutter. En dan móet het eruit. Waar 'het' om gaat, is dat een gevoel van broederschap wordt beleefd. En liefst zo aangenaam mogelijk. Dus vieren de schutters feest, drinken hun pintjes, eten broodjes met bokworst, hamburger of zure zult. Al dan niet met een hard gekookt eitje erbij.

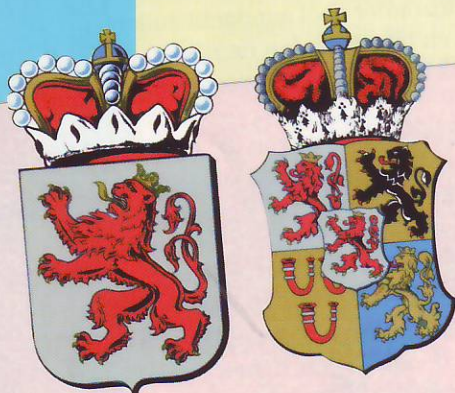
Iedereen is uitgenodigd deel te nemen aan dit bijzondere festijn. Afhankelijk van de weersomstandigheden trekt het OLS

gemiddeld 30.000 bezoekers. En het moet wel heel raar lopen of die menigte smelt in een mum van tijd samen tot een kluwen mensen die in een lichte staat van gelukzaligheid verkeren.

Dat laat onverlet dat in de optocht en op het feestterrein in opperste concentratie op vele fronten wordt gestreden om de hoogste eer. Eerst en vooral onder de schietboom. Schutters schieten op het OLS voor 'eeuwige roem'. Wie het langste standhoudt, 'heeft Um' en mag volgend jaar het OLS organiseren. Verder wordt ziel en zaligheid in musiceren, vendelen en exerceren gelegd. En laten we de keizers, koningen - al dan niet met wederhelft - marketentsters, bielemannen en generaals niet vergeten. Met kloppend hart treden ook zij voor de jury.

Teveel om in kort bestek te noemen. Vandaar dat in de volgende pagina's een beeldverhaal wordt gepresenteerd van het Limburgse schutterswezen in volle glorie. Zo'n loflied zing je door de bank genomen maar één keer per tien jaar.

Jos Gerits, Spaubeek

Dit extra nummer van het Limburgs Schutterstijdschrift werd samengesteld door:

Jos Gerits, Spaubeek
Wim Pijpers, Heythuysen
Luc Wolters, Sempelveld

LIMBURGS SCHUTTERSTIJDSCRIFT

Een speciaal woord van dank aan allen die het mede mogelijk maakten om dit extra nummer te verwezenlijken.

De toegangs-poort naar een stukje Limburgse traditie.

Aankomst

Wanneer de schutters en toeschouwers van heinde en verre toestromen voor het Oud-Limburgs Schuttersfeest, is dat reeds een gewaarwording op zich. Naarmate het feestterrein nadert, raken wegen voller. Vrijwilligers wijzen de weg. In de verte staan tenten en schietbomen. Voor de schutters is het zaak instrumenten en

Vlaggenparade

Nadat schutters, genodigden, 'officials' en organisatoren 's zaterdags tijdens een plechtige mis de zegen over het feest hebben afgevoerd, staat de zondagochtend in het teken van de laatste voorbereidingen. Rond het middaguur verzamelen de notabelen zich voor de officiële opening die gepaard gaat met toespraken, een 'schietgebedje' van de moderator en een fraaie vlaggenparade. Elke schuttersbond heeft een vereniging afgevaardigd om de Europese, nationale en provinciale vlaggen eer te bewijzen. Terwijl de lokale fanfare Beethoven's hymne "Alle Menschen

materialen zo spoedig mogelijk naar de centrale verzamelplaats te brengen. Deze wordt gemarkeerd door een bordje met optochtnummer.

Evenals menig bezoeker, gaan zij vervolgens op pad om het feestterrein te verkennen: 'Waar kunnen we bonnen kopen? Waar krijg ik iets te drinken?'

werden Brüder" speelt, gaat de "blauwe vlag met gouden sterren" in mast. Daarna volgen het Wilhelmus, de Brabançonne en het volkslied van de beide Limburgen, terwijl de respectievelijke vlaggen worden gehesen. De volgorde hangt overigens af van het gastland: In België gaan het Nederlandse volkslied en het rood-wit-blauw voor. Nadat de president van de Oud-Limburgse Schuttersfederatie met enkele hoge gasten de saluerende verenigingen heeft geïnspecteerd, gaan de genodigden richting schietbomen om openingsschoten te lossen; het feest kan beginnen.

Onder de welluidende tonen van de plaatselijke muziekgezelschappen worden de vlaggen gehesen.

Na de vlaggenparade inspecteren de beide gouverneurs de deputaties van de schutterijen. Dit geschiedt onder begeleiding van de president en vice-president van de Oud-Limburgse Schuttersfederatie.

Optocht

Wanneer je als vereniging pakweg f 100.000,- investeert in uniformen en daar een kleine 800.000 Bfr. aan muziekinstrumenten bovenop doet, is dat reeds reden te over om je op gezette tijden aan den volke te tonen. Voeg daaraan de trots van een verleden van enkele eeuwen toe, en je krijgt een parade van klank en kleur die indruk maakt. En die mag natuurlijk bij geen enkel schuttersfeest ontbreken. Zo kan het verkeren dat tijdens het OLS over een route van maximaal 2 km meer

dan 160 schutterijen en schuttersgilden uit de beide Limburgen aan een grote schare toeschouwers voorbijtrekt.

Een bont schouwspel, niet in de laatste plaats door de grote variatie in uiterlijk vertoon. Grote, imponerende schutterijen worden opgevolgd door kleinere verenigingen. De ene groep in militaire outfit, de andere in gildekostuums en een kleine minderheid in fantasie-uniformen.

De optocht als wedstrijd

Achter de grote verscheidenheid die in de optocht tentoon wordt gespreid, gaat wel degelijk een eenheid schuil: allen lopen in het gelid, met ernstige blikken, stramme passen en het mondje dicht.

Dat heeft minder met vermeend militarisme te maken dan met sport en spel.

De optocht is voor schutters een wedstrijd, gebaseerd op de eeuwenoude traditie als beschermers van kerk, volk en vaderland.

Dus worden de verenigingen door een deskundige jury beoordeeld: zijn de rijen recht, worden de benen en armen tot op gelijke hoogte gezwaaaid, lopen allen in de pas, gaat de schutterij goed door de bochten. Ook wordt erop gelet dat de afstand tussen de opeenvolgende schutterijen niet tekort of te lang is en dat de drumband, vaandrig, officieren en schutters als een samenhangend geheel overkomen.

De gasten op de eretribune in afwachting van de bijna drie uren durende optocht.

Defilé

Een speciaal wedstrijdonderdeel in de optocht vormt het defilé. Aan het einde van de route hebben de genodigden plaatsgenomen op de tribune. Geheel in stijl en traditie komt hen bijzondere eer toe. Dus gaan de schutters op commando over op de parade-pas: benen recht, rug ietsjes naar achteren, armen gestrekt, voeten plat op de grond, in één dreun, als het goed is. De vlag neigt, de officieren presenteren de sabel. Alleen de

koning en keizer hoeven niet te buigen voor hun gelijken.

Terwijl het publiek dit schouwspel in zich opneemt, nemen de schutters het publiek waar. Met name het vrouwelijk schoon langs de route wordt door weinigen over het hoofd gezien. Op die manier is de optocht niet alleen een kwestie van kijken maar ook van bekeken worden.

Elke schutterij dient volgens de reglementen vooraf te worden gegaan door een klein menneke (of meisje) met een groot bord: de

Bielemannen

Hoewel zij in het verre verleden geen functie binnen de schutterij hebben vervuld, vormen de bielemannen heden ten dage een zeer markante verschijning in de optochten. Met bremuts, baard, blauwe kiel en lederen schort lopen zij voor de schutterij uit. Bijl op de schouder, materiaal om de nek. Klaar om

Bordjesdrager

bordjesdrager. Op dat bord dient minimaal de naam van de vereniging en het nummer in de optocht te staan.

In voorbije tijden kreeg meestal het zoontje van een van de schutters deze functie toebedeeld. Die vonden dat wel prachtig, temeer omdat de schutters na afloop meestal collecteren voor de moeite. Met dat geld was die voor de rest van de dag mooi 'zoet'.

In de jaren '70 en '80 werd de bordjesdrager langzaam 'ingelijfd' bij de schutterij.

Dus kreeg het parmantige menneke een heus uniform en belandde hij op de lijst van wedstrijdonderdelen.

Nu controleert de jury onder andere of hij niet te ver voor de troep uitloopt en geen overdreven passen maakt.

waar nodig 'hindernissen op te ruimen'.

Daarmee vormen de bielemannen een moderne echo uit een grijs verleden waarin schutterijen kerkelijke processies begeleidden die - naar men veelal ten onrechte aanneemt - door protestanten en onverlaten werden verstoord.

Bielemannen zijn als regel grote, potige kerels (foto links). Hun opvolgers (foto rechts), de Mini-bielemannen doen al flink hun best om ook in de prijzen te vallen.

Sappeurs

Wanneer de bieleman in een militair uniform gekleed gaat, noemen we hem een sappeur. In lijn met symbolische taken om de vrije doorgang te waarborgen, zijn deze schuttersfiguren afgeleid van 19e eeuwse soldaten die

sappen of loopgraven moesten maken.

Zij werden later als geniesoldaten bij de verbindingstroepen ingedeeld. Zie daar de verbindende schakel met de sappeur als 'wegbereider' voor de schutterij.

Drumband

Sinds jaar en dag marcheren de schutters en gildebroeders met een 'vliegend vaandel en slaande trom' door stad en land. Tot in de

twintigste eeuw moet dat letterlijk worden genomen. De schutterijen huurden in de 16e en 17e eeuw bij gelegenheid van processies

en andere officiële bijeenkomsten één of enkele tamboeren in om het gezelschap ritmisch te begeleiden. Daarin veranderde in de 18e en 19e eeuw weinig, zo blijkt uit rekeningen. Gemeten naar het jaarinkomen van de ongeschoolde landarbeider in die tijd, mocht dat zelfs een aardige duit kosten. De drumbands die de huidige verenigingen met hoorngeschal en welluidende klanken voorgaan, zijn in feite pas na de Tweede Wereldoorlog in zwang geraakt. Afgezien van het feit dat muziek bij marcheren hoort als dik bij dun, en schutters een 'natuurlijke' neiging hebben om op de trom te slaan, moet voor die doorbraak een aantal factoren verantwoordelijk worden geacht. Hoewel hier naar nog slechts weinig wetenschappelijk onderzoek plaatsvond,

mogen we ervan uitgaan dat de opkomst van muziekgezelschappen aan het einde van de 19e/begin 20e eeuw mede een rol heeft gespeeld.

En nadat de Amerikanen tijdens en vooral vlak na de 2e Wereldoorlog hadden getoond welk muzikaal spektakel brassbands voortbrengen, was menige schutterij in de jaren '50 en '60 definitief 'verkocht'.

Een drumband die op deze wijze zich presenteert streelt het oog en het oor. De drumband van schutterij St. Sebastianus Herkenbosch (foto boven) en de drumband van schutterij St. Oda Boshoven (foto links).

Muziek in secties en divisies

Aan de basis van elke drumband staan de trommels. De diepte- of tenortrommen produceren een donkere dreun. De overslagtrom geeft het ritme aan en de 'kleine trom' bepaalt de melodie. Hun klankkleur kan variëren door op het onderste vel metalen snaren te laten meetrillen.

Wanneer een drumband alleen uit tamboeren bestaat, wordt zij ingedeeld in Sectie A. De drumbands in Sectie B worden begeleid door klaroenblazers en heten daarom klaroenkorpsen.

Een klaroen is een soort trompet die slechts de vijf 'natuurlijke' tonen in Bes produceert. Wordt dit korps uitgebreid met basklaroenen en klaroenen met ventiel, dan valt het gezelschap in Sectie C. Komen hoorns erbij, dan wordt het Sectie D en is de drumband verrijkt met een fluitkorps, dan speelt die in Sectie E. Behalve qua samenstelling, verschillen de drumbands ook qua niveau. Zo ontstaan de divisies; van vierde-, derde- en tweede divisie tot eerste- en eredivisie. Bereikt het gezelschap de top, dan musicert het in de concertdivisie.

Sjutseblód

*Sjutseblód
is nit tse krieje
mit infuus
in 't sjpiktaal,
sjutseblód
sjtreunt durch de oare
leëf-tsiet
is doabij ejaal.*

*Sjutseblód
is jet bezónges
is jet sjuns
vuur deë 't hat,
sjutseblód
zicher went me jónk is
wie e erfsjtuk
kriet me dat.*

*In ós herlieg
sjtuks-je Limburg
tselt ing sjutserij
nog mit,
zicher bij d'r miensj
deë Limburg leef hat
en 't van jónk aaf aa
al wit.*

*Sjutse-fester
bringt der bets-te
lieët dr richtieje
sjuts ós zieë,
mit sjtoale nerve
sjist heë 't lets-te
hat jraat dat
jans kling bis-je mieë.*

*Der Sjuts deet 't nit
vuur tsoldaat tse sjpille
of vuur 't beer
wie me sjrieve deet,
d'r wil en moraal
um folkore tse wille
dat is woa 't d'r
jouwe sjuts um jeet.*

*Oes 't rich-tieje
hoots je-sjneië
mit va binne
't sjutseblód,
mit hats d'r vuur
leuft heë in de reië
zoenne sjuts
deet 't joare jód.*

*Jejreëve in 't Kirchröadsjer Plat durch der
Frans Stollman, sjutse Tamboer Major van 1955 bis 1981!!*

Het gedicht van Frans Stollman kwam met de meeste punten uit de bus. Tijdens het Oud-Limburgs Schuttersfeest in Kinrooi zal aan de heer Stollman een prijs uitgereikt worden.

De marketentsters behoren weliswaar tot de schutterij, maar ze lopen wél vóór het vaandel.

Marketentsters

Mooi om te zien, maar zonder historische betekenis: dat zijn de marketentsters die sinds begin jaren '70 de schutterijen begeleiden. De echte 'doorbraak' van 'de vrouw in de Limburgse schutterij' kwam overigens pas aan het begin van de jaren '90 toen steeds meer schuttersvrouwen zich een passend kostuum aantamden en tijdens de feesten een apart wedstrijdonderdeel voor hen werd bedacht. De idee van de marketentsters is afgeleid van de vrouwen die (vaak met kind en kegel) in de 16e en 17e eeuw achter de legers aan trokken. Het was een mogelijkheid om bij de echtgenoot in de buurt te zijn en hem van zijn droogje en natje te voorzien. Hun 'rats, kuchen en bonen' moes-

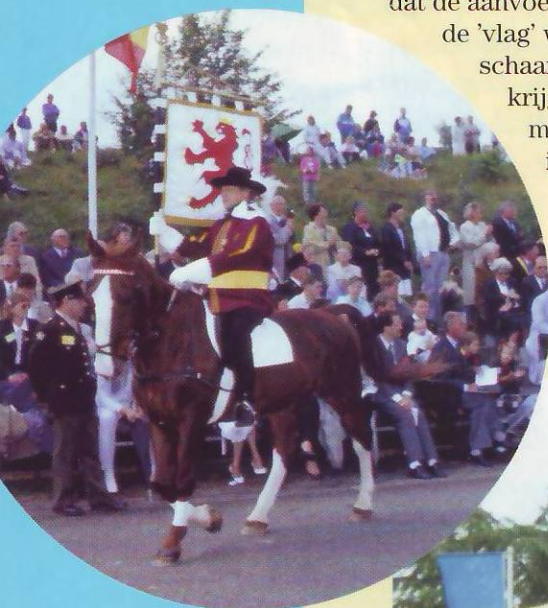
ten de huursoldaten in die dagen namelijk veelal zelf zien te organiseren. De vrouwen maakten van de nood een deugd, en boden ook anderen voedsel en drank als koopwaar aan. Vandaar de naam marketentster, die is afgeleid van 'markentare' hetgeen verkopen of verhandelen betekent.

Hoog te paard laveert hij met de Limburgse vlag en opent hij de optocht.

Vaandel

Sinds mensenheugenis speelt het vaandel een belangrijke rol, zowel in de samenleving als ook binnen de legers. De Romeinen kenden reeds hun 'signum bello' ofwel het strijdtteken dat de aanvoerder symboliseerde. Hij vormde de 'vlag' waaronder de soldaten zich schaarden. Zolang deze boven het krijgsgeweld wapperde, putte men moed en hoop. Viel het vaandel in handen van de vijand, was alles verloren. Nog steeds symboliseert het vaandel trouw aan en eerbied voor kerk en vaderland. Zonder een proper vaandel

mag het gezelschap zich niet eens een schutterij noemen. Op dat vaandel is nagenoeg zonder uitzondering de naam van het gezelschap, de (vermoedelijke) datum van oprichting en een afbeelding van de beschermheilige of schutspatroon geborduurd. Nog steeds is het een 'doodzonde' wanneer het vaandel de grond raakt. Slechts de koning(in), paus en bisschoppen mogen bij bijzondere gelegenheden over het vaandel schrijven. De vaandrig bekleedt de laagste officiersrang. Bij sommige verenigingen zit hij tijdens de optocht hoog te paard en 'laveert', met name tijdens het defilé, in een zigzagbeweging over straat.

Maak ruimte. De vaandelzwaaiers van schuttersgilde St. Sebastiaan Grote Brogel komen er aan!

De band met de kerk

Traditioneel bestaat een hechte band tussen de schutterijen en de Katholieke kerk. Veelal wordt ervan uitgegaan dat de schutterijen op het platteland in de 16e en 17e eeuw mede zijn opgericht om processies te beschermen tegen aanvallen van de Protestanten. Feit is dat in de meeste reglementen van de schutterijen uit die tijd inderdaad wordt verwezen naar de 'broderschappe' (...) die 'met gewapender handt' (...) het 'H. sacrament des altaers tott vergitenisse van heun bloett gereidt sijn souden in alle tijden te defenderen' (reglement van schutterij St.-Sebastianus Klimmen, 1640). Opmerkelijk is echter dat zowel uit de bronnen als ook uit de literatuur blijkt dat het 16e en 17e eeuwse Maasland weliswaar bij herhaling zwaar te lijden had onder twisten en oorlogen, maar dat geen melding wordt gemaakt van het feit dat de processies daadwerkelijk zijn verstoord. Een tegenstrijdigheid die verdwijnt wanneer we de band tussen kerk en schutterij niet vanuit de Reformatie, maar vanuit de Contra-Reformatie en 're-katholisatie' verklaren. De 16e eeuw is het tijdperk van Luther, Calvijn en Thomas More, kortom van reformeers die protest aantekenden tegen onder andere machtsmisbruik, exorbitante rijkdom, onvoldoende opgeleide

priesters, het celibaat en het Latijn als officiële voertaal. Daarop gingen de Roomse kerkvaders in conclaaf, hetgeen in 1661 uitmondde in een 'tegenaanval' of Contra-Reformatie. Er werd hard aangetrokken om de vertrouwensbreuk tussen kerk en volk te lijmen en de boeren en buitenlui terug in de schoot van de 'moederkerk' te leiden, ofwel te 're-katholiseren'.

Het voormelde fragment uit het reglement van Klimmen krijgt een logische lading wanneer we de schutterijen in deze context als een bijzonder 'instrument' zien: "Geef hen een formele taak als 'beschermers van de kerk', dan zijn de schutters alvast betrokken en komt de rest van het vertrouwen vanzelf wel weer". Studies tonen aan dat met name de Jezuïeten in hun gedegen opleiding alle 'bagage' meekregen om zulke 'culturele mechanismen' niet alleen te onderkennen, maar ze ook nuttig in te zetten.

Overigens ontbreken voor deze these evenzeer de directe, letterlijke aanwijzingen als voor 'aanvallen van protestanten op processies'. Blijft het oordeel dat deze interpretatie met het beschikbare bronnenmateriaal logischer te onderbouwen is dan de zogeheten 'beschermtheorie'.

Officieren

Achter het vaandel marcheren de officieren als 'nazaten' van de aloude schutten- of broedermeesters.

Zij bekleden in tegenstelling tot hun voorvaders weliswaar niet meer automatisch een functie in het bestuur van de schutterij, maar zijn toch min of meer de 'meest aanzienlijken' van het gezelschap. Hun rang kregen zij waarschijnlijk als dank voor jarenlange inzet voor de vereniging. Dus mogen zij zich tooien met een fraaie pluim op de hoed, epauletten op de schouders, sjerpen om de heup en gouden biezen langs zijde broek. Aan hun riem een sabel. Tot het offi-

cierskorps horen luitenanten, majoors, kolonels en generaals. De sergeant-majoor loopt als tamboermeester voor de drumband, de vaandrig gaat in het midden.

Naast de colonne loopt de commandant in de rang van kapitein.

Daar komt de schutterij. Het koningspaar is omringd door een aantal officieren.

*Zilveren schild behorend aan schutterij
 het Akkermansgilde uit Venlo.*

Koning

De meest markante figuur van de schutterij is zonder twijfel de koning, al dan niet vergezeld van een bevallige koningin. Omhangen met een prachtig palet van zilveren koningsplaten, vormt hij letterlijk en figuurlijk het schitterende middelpunt van de vereniging.

En zo wordt hij door de andere schutters ook bejegend.

Elke schutter kan koning worden.

Naar eeuwenoud gebruik wordt in het voorjaar

door de leden van de vereniging volgens reglement 'op de vogel geschoten'.

Omgeven met een feestelijk ritueel dat per vereniging verschilt, wordt een stevig blok

hout met de (rudimentaire) vormen van een vogel op een hoge stang geplaatst.

Nadat de 'oude koning' en de wereldlijke en geestelijke beschermheer (een notabele uit het dorp en de pastoor) het openingsschot hebben verricht, schieten de leden in volgor-

de van loting om de beurt net zolang op het blok, tot een laatste stukje overblijft.

Hij (of zij) die dit naar beneden schiet, mag zich gedurende het komende jaar koning van de schutterij noemen. Er volgt een plechtige inauguratie, met een zilveren koningskroon op de schuttershoed. Ook worden zilveren koningsvogel en koningsplaten over de schouders gehangen. Na zijn 'ambtsperiode' dient de koning een eigen zilveren plaat aan de collectie toe te voegen. In voorbije tijden was dit een van de belangrijkste vormen van kapitaalaccumulatie.

Schiet de koning drie keer (achter elkaar) de vogel af, dan wordt hij tot keizer gekroond. Een erefunctie die hij in principe tot aan het einde van zijn dagen behoudt. Zilver wordt goud en in het jaar daarop wordt een nieuwe koning naast de keizer geïnstalleerd.

*Hoed af voor
 deze bevallige
 koningin.*

*Koningspaar
 van
 schutterij
 St. Rochus
 Stevensweert.
 De koning
 houdt een
 eeuwenoude,
 zilveren vogel
 in zijn rech-
 terhand.*

Diegene die de laatste resten van de vogel naar beneden weet te halen is koning.

Vogelschieten als voorjaarsritueel

Tot op heden zijn de achtergronden van het vogelschieten in mist gehuld. Waarom schieten de schutters op een vogel? Waarom kronen ze de winnaar van het vogelschie-

ten tot koning? Waarom noemen ze hem niet opperman of hoofdman?

We kunnen slechts een verklaring voor dit fascinerende fenomeen vinden, wanneer we het vanuit de culturele traditie en de belevingswereld van weleer duiden.

In oude reglementen is sprake van 'voghel ofte papagaey' schieten dat traditioneel in het voorjaar plaatsvond (en vindt). Zie hier de sleutelwoorden die tot zingeving leiden wanneer we ze betrachten door de ogen van onze 'emotionele en cyclisch denkende' 16e en 17e eeuwse voorouders. Waar ons denken door de rationaliteit van de Verlichting is bepaald en wij via de Industriële Revolutie in het tijdperk van Cyberspace zijn aanbeland, is niet alleen een kloof in de tijd ontstaan. Onze voorouders wisten minder makkelijk oorzaak en gevolg door middel van logische redematies te scheiden dan wij nu plegen te doen. Oorlogen, blikseminslagen, misoogsten en pestepidemieën, om een paar levensbedreigende zaken te noemen, werden door de 'emotionele geest van de 16 en 17e eeuw' eerst

en vooral op het conto van de 'oerkrachten der natuur' geschreven. Ook wanneer de pastoor die krachten als de 'God's straffende hand' typeerde. Voorts leefde men van seizoen tot seizoen. Was de lente vruchtbaar en de zomer zacht, dan kon in de herfst voldoende voedsel worden geoogst om de winter door te komen. Zo niet, dan werd waarschijnlijk honger geleden.

Wanneer de (onwetende) mens zo afhankelijk is van de grillen der natuur, zoekt hij naar wegen en mogelijkheden om die natuur naar zijn hand te zetten. Omdat hoop doet leven, werd (en wordt) geloof en bijgeloof vermengd tot een culturele brei waaruit 'als vanzelf' rituelen ontsproten. Zo ook het vogelschieten, dat nog het beste kan worden opgevat als de tegenhanger van het ons beter bekende oogstdankfeest.

De 'voghel ofte papagaey' was een zinnebeeld van de vruchtbaarheid van het voorjaar, evenals Afrodite, ofwel de Griekse godin, die in de gedaante van een vogel van de Olympus afdaalde om de sterfelingen vruchtbaarheid te schenken, evenals de 'Heilige Geest', die traditioneel in de gedaante van een vogel wordt afgebeeld en evenals de duif van Noë, die de palmtak bracht ten teken dat de zondvloed - zinnebeeld van de winter - voorbij was. Door die vruchtbaarheid in de vorm van een bonte vogel of papagaai 'af te schieten', kon zij als een feniks met hernieuwde kracht in de persoon van de schutterskoning herrijzen. Dus kreeg hij de zilveren vogel omgehangen, ten teken dat 'de kracht van het voorjaar in hem was'. Mede omdat de schutter tijdens het vogelschieten toonde 'de beste der besten' te zijn, noemde men hem in feodale traditie koning, afgeleid van het oud Griekse aristos. In dit ritueel van het vogelschieten is tot op heden weinig veranderd, zij het dat wij nu moeite hebben om de emotionele duiding van het culturele mechanisme rationeel te accepteren.

Geweerdragers

Achter de officieren marcheren de geweerdragers of soldaten.

In rotten van vier (oude exercitie), het geweer aan de rechter schouder, vastgehouden door een gebogen arm met de hand aan de riem. Of in rotten van drie (nieuwe exercitie) met het geweer over de schouder,

gestrekte arm, hand onder de kolf. In wezen loopt hier het kerncorps van de schutterij. Dit zijn de mannen (en in toenemende mate ook vrouwen) die als broeders met elkaar vorm en inhoud geven aan het schuttersgebeuren. Want ongeacht rang of stand, schutters zijn gelijk.

Geweerdragers sluiten de rijen van de schutterij.

Volgens het 'Normenboekje', dat wil zeggen het wedstrijdreglement dat door de Stichting Steun Aan het Schutters- en Gildewezen in de beide Limburgen (SAS) wordt uitgegeven, moet een vereniging minimaal 16 gewapende leden tellen om officieel als schutterij te gelden. Gewapend is in feite elk lid dat 'achter het vaandel loopt', inclusief de tamboer-majoor, vaandrig en commandant.

Door de populariteit van de drumbands en het officierschap, dreigt de samenstelling van de verenigingen weleens scheef te groeien: te weinig geweerdragers.

Vandaar dat de jury in de optocht niet alleen punten geeft voor de 'algemene indruk',

Uniformen

Over het algemeen neigt de Limburgse schutter naar een militaire snit in uniformering. Dat heeft minder met vermeend militarisme te maken dan met traditionele accenten die de verenigingen in de beleving van 'hun' verleden zetten.

De eerste schutterijen werden aan het einde van de 13e eeuw in de steden van de Zuidelijke Nederlanden opgericht als verenigingen van de meeste aanzienlijken uit de ambachtsgilden die zich wilden bekwamen in het schieten met de kruisboog. Naarmate de steden zich emancipeerden en bij de adel steeds meer rechten bedongen, groeide de

waaronder de wijze van marcheren, correctheid in uniformering, netheid en onderhoud, maar ook voor het 'mooiste geheel'.

eigenwaarde van de communes. Zij gaven daaraan onder meer uiting door de schietverenigingen allerlei ceremoniële taken te laten uitvoeren. Als gelijkwaardige poorters vonden de ambachtslieden, dat tegenover deze 'extra plichten' ook 'extra rechten' dienden te staan. Afspraken daarover werden in statuten vastgelegd. Vanaf dat moment verwerd de schietvereniging tot een officieel schuttersgilde.

Om een aantal redenen duurde het nog enkele eeuwen alvorens ook op het platteland schutterijen of broederschappen konden worden opgericht. De belangrijkste was, dat de (horige) boeren zich van de adel niet mochten wapenen. Toen in de loop van de 16e eeuw het feodale stelsel mede door een algehele economische malaise scheuren vertoonde, werd de grip van de heren losser en was ook op het platteland de weg vrij om tot schutterijen te komen.

Zowel ten aanzien van de stedelijke schuttersgilden alsook de landelijke schutterijen geldt de theorie dat deze zijn opgericht om 'auter, heerd en troon' (kerk, familie en vaderland) te beschermen. Inderdaad hebben de schutterijen her en der wachtgelopen, gevangenen bewaakt en schouder aan schouder gevochten naast andere poorters en boeren. Uit de eeuwenoude bronnen blijkt echter dat het sociale element binnen de schutterij voor het ontstaan, en zeker voor het voortbestaan van de verenigingen, van veel groter belang is geweest. Dit element kwam tot uiting in de broederschap, waarbij onder meer het bijwonen van missen voor overleden schutters een bindend element vormde. Door de eeuwen heen hebben de schutterijen op het platteland weinig zorg (en geld)

Uniformen zijn er in overvloed te zien. De Zuid-Limburgse schutterijen toeten zich vaak in een uniforme met een militaire snit.

besteed aan uiterlijk vertoon. Een kiel, handschoenen, een hoed en een riem vormden naast het eigen geweer de belangrijkste schuttersattributen. In Limburg komt daarin aan het einde van de 19e, en meer nog aan het begin van de 20e eeuw, verandering. Er worden steeds vaker 'moderne' schuttersfeesten georganiseerd waar verenigingen elkaar troffen. Mede om zich te onderscheiden als een samenhangend geheel, uniformeerden de schutterijen de kleding van hun leden.

In de keuze van de outfit herkennen we de twee hoofdtakken die uit de centrale stam van het schutterswezen zijn ontsproten: de beschermers en de broeders. De verenigingen die hun uiterlijk enten op de beschermende taken, kiezen voor een militaire snit. De schutterijen die het accent op broederschap leggen, gaan gekleed in gildekostuums. In Limburg is mede door invloeden vanuit het militaire Pruisen de eerste stroming dominant.

Naast de militaire uniformen zie je veel fantasieuniformen.

Op de feestweide

Na de optocht komen schutters en bezoekers terug op het feestterrein. Op een weide van ca. 6 ha staan drie grote en een aantal kleinere feesttenten opgesteld. Eén grote tent geldt als 'biertent'. Hier stroomt het gerstenat per strekkende meter uit de tap. De tweede grote tent is de 'feesttent'. Ook hier vloeit het bier rijkelijk, maar er is voldoende ruimte om aan lange tafels plaats te nemen en van de live-muziek te genieten. Er is zelfs een dansvloer

gelegd, hoewel het door de drukte niet altijd mogelijk is om hierop ook daadwerkelijk te zwieren-zwaaïen. In de laatste grote tent wordt de honger gestild. Hamburgers, bokworsten, frikadellen, broodjes ham en kaas, huzarensalade of 'koude schotel', boerenzult of 'huitvleisch' c.q. 'kipkap', koffie, soep, chips, chocolade: het assortiment is groot en wordt door de organiserende vereniging naar eigen inzichten samengesteld.

Terwijl de ouders strijden om de eer van hun schutterij, vermaken de allerkleinsten zich onder deskundige begeleiding in het kinderdorp.

Tussen, naast, achter en voor de 'grote jongens' staan allerlei andere tentjes opgesteld, van tapcarrousel waar bier en fris te koop is, tot federatietent. Van VIP-tent, die meestal na de officiële opening voor iedereen toeganke-

lijk is, tot hamburgerstand. Van ijscokar tot 'kinderdorp'. Van EHBO-tent tot toiletcomplex. En natuurlijk is het Limburgs Schutterstijdschrift ook present met een eigen tentje.

Wedstrijdterreinen

Rondom het bonte canvas van de tenten en tentjes zijn een aantal wedstrijdterreinen aangelegd. Voorzien van een jury-tentje, afgezet met dranghekken - of gewoon een plastic lint - en aangeduid met een gekleurde vlag, vindt op elk terrein een aparte (bij)wedstrijd plaats. De organisatie heeft volgens een vast

draaiboek, en naar opgave voor deelname door de schutterijen, een strak tijdschema opgesteld.

Dit krijgen de vereniging vooraf toegeonden. Tevens wordt vanuit de federatietent één keer omgeroepen wie waar aan de beurt is. Kom je te laat, ben je af.

Exercitie

In lijn met de historische functie van de schutterij als beschermer van familie, kerk en vaderland, tonen de schutters hun bekwaamheid in het gelijktijdig uitvoeren van standaardcommando's: de exercitie. Dit moet bovenal als een sportief element worden opgevat. De schutters oefenen door het jaar in groepjes van 10, 12 of 14 personen op vaste exercitiepatronen: rechts of links uit de flank, opmarcheren, liggen, knielen, presenteren geweer, geweer 'aan den schouder' enzovoort en zo verder.

Dit zijn overigens commando's die tot de zogeheten 'oude exercitie', ofwel de oefeningen tot de reeks uit 1914 horen. Na de

Tweede Wereldoorlog werd een 'nieuwe exercitie' opgesteld, die als een apart wedstrijdonderdeel geldt. Elke vereniging heeft de vrije keuze om een van beide exercities te kiezen. Er tekent zich momenteel een lichte voorkeur af voor de nieuwere variant.

Om het even hoe hard de schutters thuis hebben geoefend, de uitvoering op het schuttersfeest geldt steeds weer als een vuurdoop. Wanneer door de keel van menige schutter de zenuwen gieren, is een klein foutje snel gemaakt. En de jury ziet nagenoeg alle misers. Vandaar dat de exercitiewedstrijd bovenal als een sport in concentratie en (zelf)beheersing moet worden opgevat.

Schutterij St. Rosa uit Sittard (foto links) geeft een staaltje weg van de Nieuwe Exercitie. Foto rechts: De Oude Exercitie kent liggende en knielende houdingen. Leden van de Koninklijke Schutterij St. Sebastianus Voerendaal onder leiding van hun commandant.

'Drumbands in de ring'

Nadat de drumbands in de optocht hun beste beentje hebben voorgezet, kunnen zij in hun eigen divisie en sectie (zie ook pag. 6) "uittreden in de ring".

Zij spelen dan voor een vakkundige jury twee muziekstukken: Eén staande en één in volle mars. Bij het staande stuk mag de instruc-

teur, die vaak een andere persoon is dan de tamboermaître, het dirigeerstokje hanteren. Hier telt immers elke noot.

Tijdens het lopende stuk, leidt de tamboer-majoor het gezelschap weer. Nu komt het erop aan om én in de pas te lopen, én zuiver te spelen.

Proza-
wedstrijd
2^e
prijs

Väör de Sjöttedames

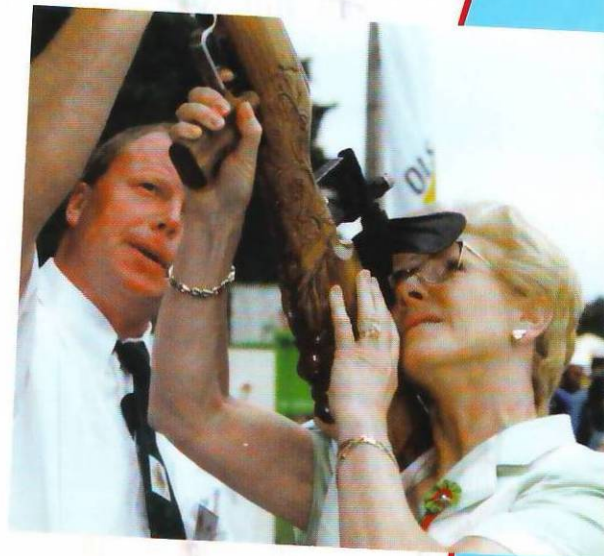
*Wie God oet Adams rub aan Eva is begós
Toen is het mèt de miensheid fout gegange
Want haaj det vroumes mer dae appel loate hange
Dan waas het paradies nog sjteeds van ós*

*En siért de zondeval zeen vrouluuj óngerdröktj
Mer noe is dao ein
sjtröpse generatie
Want feministe vechte
väör emancipatie
En det is óngertösse good gelöktj*

*Piloot, minister, pötjessjöpper,
kaoleboer
Gein funktie waertj
de dames nog ónthaoje
Gein inkel sjport of hobby
is häör mier verbaoje
De dames sjtaon häör menke, mèt bravoer*

*De sjeetboom aevel waas nog get väör manne
Noe haet de vrouw ouch dao de haan gesjpanne*

Frits Criens, Haelen

**SCHOT NA SCHOT RAAK,
JE SCHIET NOOIT MIS
EN STAAT DUS NIET
VOOR SCHUT!**

DE TROMPETTER

het grootste en meest gelezen weekblad

Solistenconcouers

Behalve dat de muziekafdelingen van de schutterijen als een ensemble optreden, kunnen ook individuele leden van de drumbands hun musicale talenten onder bewijzen. De tamboers en trompettisten worden geacht de 'signaalfuncties' te kennen waarmee zij, andermaal naar militaire traditie, op het strijdtoneel de troepen namens de bevelvoerders zouden moeten 'bewegen'. Het aardige aan deze solistenconcouers is, dat er met name jeugdige tot zeer jeugdige schuttertjes aan deelnemen. Vol ernst en met overgave gaan zij ervoor. En omdat meestal dezelfde muzikanten de strijd met elkaar aangaan, ontstaat een gezonde concurrentie en naijver die de prestaties ten goede komt.

Vendelen

Hoewel slechts enkele Limburgse schutterijen over een groep vendeliers beschikt, vormt het vendelen een van de boeiendste schouwspelen tijdens het OLS. Het vendelzwaaien is afgeleid van de aloude traditie rondom het vaandel als 'strijdteken' of 'signum bello'. De vlag staat symbool voor de soevereiniteit van het gezelschap.

Zij vertegenwoordigt alle deugden en normen waarop de schutters prat gaan. Valt het vaandel, dan is alles verloren.

Dit uitgangspunt staat centraal in de vaste patronen of 'reeksen' die de vendeliers met hun vaandel maken. Onder alle omstandigheden moet de vlag blijven wapperen. Wordt de 'strijd' zwaar, dan zakt het vaandel. Raakt de

vendelier gewond, dan zal

hij desnoods met z'n voeten en benen het vaandel hoog houden.

Behalve behendigheid is ook een grote mate van kracht vereist om als een volleerd vendelier gedurende pakweg 10 minuten het kunnen te tonen. De vlag, en meer nog het 'contragewicht' aan de onderkant van de stok, tikken aan.

Wanneer dan ook nog een stevige wind waait, of erger nog, wanneer het regent, is het geen kleinigheid om dit spel lang vol te houden.

Jeugdleden van schutterij St. Anna Maasbree.

Openingsplechtigheid van een Oud-Limburgs Schuttersfeest. Hier de vendelzwaaiers van schuttersgilde St. Harlindis & Relindis uit Ellikom in actie.

Jurylid Lumens controleert of de marketentster van schutterij St. Laurentius uit Spaubeek voldoet aan de gestelde normen uit het Normenboekje.

Beoordelingen van koningen, keizers, generaals, bielemannen en marketentsters

Een aantal rangen en functies binnen de schutterijen gaan gepaard met bijzonder uiterlijk vertoon. De koning vormt de spil waarom de schutterij draait. Hun uniformen en zilveren eretekens vormen, evenals de koninginnen, ware blikvangers. Hetzelfde geldt voor de keizers, terwijl ook de generaals, bielemannen en marketentsters vol

trots hun outfit tonen. Daarbij zijn door de normencommissie strikte regels opgesteld waaraan deze 'figuren' in hun kleding en toebehoren, houding en verschijning moeten voldoen. Gepoetste schoenen en laarzen vormen een minimale eis. De kleurencombinatie van sokken, rokken en bloemen van de koninginnen tellen al zwaarder. Bij de bielemannen en marketentsters dienen de technische hulpmiddelen aan strikte eisen te voldoen. Zo moet de bijl van de bieleman zodanig zijn afgeschermd, dat niemand gewond kan raken, en dient in de lederen heuptas geschikt materiaal als hamer en

tang aanwezig te zijn om de

'wegbereidende' taken naar behoren te kunnen vervullen. De marketentsters dienen op hun beurt een houten tonnetje mee te zeulen waarin jenever, brandewijn, vieux of traditionele Limburgse Els La Vera zit.

In het mandje dient minimaal een scherp mes, brood en kaas of worst te zitten. In hun hand houden ze een brandschoon borrelglasje.

Voor de generaals gelden weer andere regels. Omdat zij een relatief zeldzame rang bekleeden, zijn hun uniformen niet per definitie standaard. Ze kunnen in wezen deelnemen in twee categorieën: modelste of mooist geklede generaal. De modelste generaal heeft zijn uniform geënt op de militaire snit waarin zijn schutterij gekleed gaat. Dus wordt hij naar militaire mores beoordeeld. De mooiste generaal is gekleed in een fantasie-uniform dat qua uiterlijk heel fraai kan zijn, maar 'historisch' of militair niet verantwoord hoeft te zijn.

Een eerste prijs op het Oud-Limburgs Schuttersfeest is iets waar iedereen van droomt; zelfs een koning.

Ingespannen volgen de toeschouwers de schietverrichtingen.

Onder de schietboom

Hoe mooi, verrassend en indrukwekkend de optocht en de wedstrijden op de feestweide ook moge zijn, het klapstuk van elk schuttersfeest vormt de schietwedstrijd.

Reeds de gebroeders Grimm, die in het negentiende eeuwse Duitsland baanbrekend werk hebben verricht op onder andere het gebied van de etymologie, ofwel de studie naar de herkomst van woorden, stelden dat het zelfstandig naamwoord 'schutter' is afgeleid van schieten en niet van beschutten. Hier ligt dan ook de 'oer-wortel' van het schutterswezen.

De rij met schietbomen vormt dan ook het eigenlijke focuspunt van het feestterrein. Hier gebeurt het. Hier wordt de hoofdstrijd gestreden. Hier wordt het feest gewonnen, of verloren.

Op het OLS stelt elke schutterij één team van zes schutters, tijdens de bondsfeesten kunnen dat er meer zijn. Deze schutters dienen

om de beurt elk drie schoten te lossen op een 'hark' met 'bölkes'. Deze hark is opgebouwd uit een boven- en onderlat, die verbonden zijn door vijf verticale latten. In elke verticale lat zijn 18 gaatjes geboord waardoorheen kleine houten stokjes zijn gestoken. Aan de beide uiteinden van elk stokje is een zwart geverfd houten blokje of 'bölke' geprikt. Dit heeft een afmeting van 1,5x1,5x1,5 cm. Wanneer men de moeilijkheidsgraad wil verhogen, verkleint men de 'bölkes'.

De schietwedstrijd

Deze blokjes zijn ritmisch 'kort-lang-kort-lang' gemaakt, zodat de schutters minder kans lopen het verkeerde 'bölke' te raken. Er wordt door twee verenigingen op één hark geschoten, waarbij de paal als scheidslijn geldt. Elke schutterij moet de rijen met 18 bökles 'van buiten naar binnen' en 'van boven naar onder' afschieten. Dit betekent dat eerst de buitenste 18 punten moeten worden afgeschoten. Daarna de binnenste 18 van de buitenste lat. Aansluitend komt de volgende verticale lat met 18 punten aan de beurt, enzovoort en zo verder.

Elke schutter dient drie schoten te lossen. Wordt gemist dan is de vereniging af. Het team mag dan nog deze reeks van 18 schoten afmaken, maar daarna is het uitgesloten van verdere deelname. Hetzelfde geldt wanneer

Een kaartje leggen hoort er van ouds bij.

een verkeerd blokje wordt afgeschoten dan wel een bökke niet helemaal van het stokje wordt geschoten. Het zestal dat als enige niet mist c.q. als laatste mist, heeft de wedstrijd gewonnen.

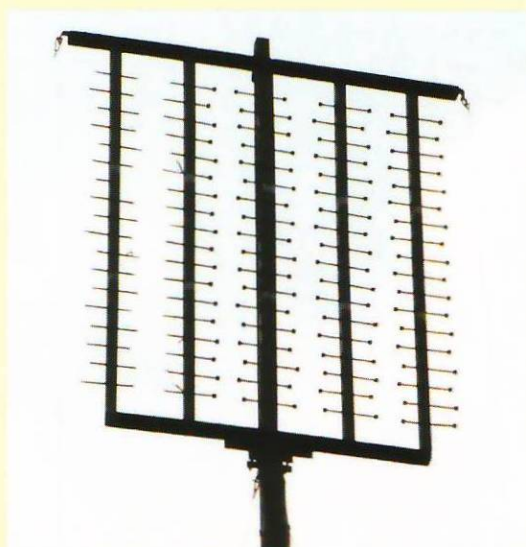
Zo'n 15 tot 20 kilogram weegt een buks.

De 'zware buks'

Geschoten wordt met een zogeheten 'zware buks'. Dit wapen is in de vorige eeuw speciaal voor de schutterijen ontwikkeld. De naam heeft het geweer te danken aan het feit dat dit ca. 15 kg weegt. Geschoten wordt met eigen gemaakte loden kogels, kaliber 12 tot 16 mm. Door zijn gewicht, moet de buks worden ondersteund met een 'oplegpaal'. Met gespreide benen gaat de schutter vervolgens als het ware 'in de buks hangen'. Eén hand aan de trekker, de andere bovenop het geweer. Kijkend door de diopter, houdt hij het bökke in het centrum van de ringkorrel die vooraan op de loop is gemonteerd. Ziet hij rondom het blokje overal evenveel 'licht', houdt hij zijn lichaam stil en is hij volledig geconcentreerd, dan zal de schutter waarschijnlijk niet missen.

Waarschijnlijk, want over een afstand van ca. 20 meter van buks tot bökke, kan veel misgaan. Een verschuiving van één millimeter in

het vizier, leidt bovenin de hark tot een afwijking die gemakkelijk groot genoeg is om het bökke helemaal of half te missen. Over en uit.

Vijf rijen van elk 36 bökkes wachten om afgeschoten te worden.

Een zware strijd

Het is niet overdreven om de schietwedstrijd op de 'Auwe Limburger' te classificeren als een 'Olympische discipline'. De schutters moeten gedurende vele ronden keer op keer de rust en zelfbeheersing vinden om zich volledig te concentreren. Met een grote schare fans en toeschouwers 'in zijn rug', en bewust van het feit dat wanneer hij als enige van het team mist de wedstrijd voorbij is en dus 'gezichtsverlies' wordt geleden, ontstaat een prestatiedruk waaronder de meeste schutters eerder vroeger dan later bezwijken. Dit neemt niet weg dat tijdens het OLS meer dan één dag nodig is om de strijd te beslissen. Wanneer in de vroege avond minder dan 100 lux lichtsterkte over het feestterrein hangt, wordt de wedstrijd stilgelegd. De zestallen die nog in de race zijn, gaan een spannende week tegemoet. Zij oefenen thuis op de eigen schietboom en spreken elkaar moed in om de volgende zaterdag rond het middaguur vol zelfvertrouwen op het schietterrein te verschijnen. Hier geldt het ander-

De uiteindelijke winnaars schreeuwen in koor: 'Veer höbbe Um' (foto links).

Missen wordt door veel schutters als een schande ervaren. Vandaar dat troostende woorden veel goed maken (foto rechts).

De strijd is zwaar. Telkens als een schutterij haar 18 bølkes af heeft, klinkt er een gejuich.

maal om die vermaledijde 18 punten af te schieten. De druk is groot, want het hele dorp en half Limburg kijkt toe of luistert via Omroep Limburg mee. De eerste ronde valt het zwaarste, getuige het feit dat meestal meer dan de helft van de deelnemers dan reeds 'sneuvelt'. Gelukkig voor de talloze toeschouwers, krijgt een aantal schutters weer snel een vast ritme te pakken. Zo kan het verkeren dat ook op die zaterdag de winnaar onbekend blijft. De sterken der sterksten komen dan op zondagmorgen weer bijeen om de strijd definitief te slechten.

"We hebben 'm"

Vreugde en verdriet staan zelden zo dicht naast elkaar als onder de schietbomen op het OLS. Waar de ene schutterij juicht voor een ronde van 18 punten, treurt de ander om die ene misser waarmee alle hoop aan flarden is geschoten. Geen wonder dat oprechte tranen worden vergoten. Het hoort er bij, en dat is goed zo. Schutters zijn immers mannen van vlees en bloed, met echte emoties. En die emoties barsten pas echt los, wanneer het

winnend zestal "d'n Um" - dat wil zeggen het bronzen beeldje dat de sfeer en broederlijkheid van het OLS weergeeft - mag omarmen. 'We hebben 'm, we hebben het OLS gewonnen, en mogen dit grandioze feest volgend jaar organiseren'.

Ook dan zullen grote drommen toeschouwers en ca. 165 schutterijen bij het naderen van het feestterrein in de verte de schietbomen zien staan.

D'n Um; het tastbare bewijs voor de overwinnaars van het Oud-Limburgs Schuttersfeest.

D'n Um

Bij het winnen van een Oud-Limburgs Schuttersfeest roepen de overwinnaars in koor dat ze 'Um' hebben gewonnen. Maar wie of wat 'Um' was, wist niemand. Totdat Omroep Limburgverslaggever Alf Poell op het idee kwam om een trofee in het leven te roepen die voor eens en altijd duidelijk maakte wie of wat 'Um' was. 'D'n Um', is een prachtig beeldje waarin kunstenaar Teun Roosenburg alle emoties tot uitdrukking heeft weten te brengen die met de overwinning van een O.L.S. gepaard gaan. 'D'n Um' werd in 1991 voor het eerst uitgereikt aan het winnende zestal van schutterij St. Petrus uit Kelpen Oler.

De door Drs. Jos Gerits in het leven geroepen Chartermeester, dient zijn taak conform de 'Mores van de Chartermeester' te vervullen. De Chartermeester mag geen mogelijkheid verloren laten gaan om 'D'n Um' onder het volk te laten komen.

'D'n Um' is inmiddels het centrale begrip geworden

binnen het Limburgs Schutterswezen en wordt door de overwinnaars met de meeste zorg omgeven.

Toch wisten 'onverlaten' 'D'n Um' al enkele malen te ontvoeren.

*Waar
Limburg trots
op is....*

De krant van Limburg

Limburgs *D*agblad

...MET DE VELE EXTRA'S

De vogel

Miene pap dae in 1981 op 87-jaorige laeftied is gesjtórve waor zien laeve langk d'n dörps-tummerman van Broukzitterd. Hae maakde de luuj hun hoezer, hun muibele, hun doodskiste, mer ouch de vogel veur de sjötterrie. Hae dei dat 65 jaor.

De boere en anger luuj mit ein fruitweike gouden 'm besjeit es ze in de wentjér eine proeme- of appelboom ómsjlouge. De pap besjnoutsde zich de votte van die buim en zoch zich ein oet mit vööl öös, want die make eine vogel sjterk taegen 't insjlaond lood van de keugel. Die boumvot woort dan mit biél en beitels besjlage tot ze léék op de rómp van eine zjwoaore veurhistorische vogel. Dae rómp keilde hae dan bie eine boer in dn aalpoul. Noa ein waek of zös woort ér waer opgevésj, fièn aangewirk en van vleugele en sjtart veurzeen. De vogel woort meisjtal wit geverf en veurzéén van gruín en rooj sjtriepé al noa gelang verf in veurroad woar.

Op d'n daag van 't keuningsvogelsjete sjtóng hae neit ónger de sjtang. D'n oetsjlaag wachde hae heim aaf. De kènjer woare de versjlaaggaevers. Veer hauwe ein opdrach: Es de vogel de kop aafgesjaote kreeg moosjte veer dem zeen te bemachtige en nao de Pap brènge. De gelökkige kreeg ein dubbeltje extra veur op 't sjeepke.

In 1947 woar ich de gelökkige. Ich sjtóng veuraan in de riej, de sjeut voul, de kop voul, ich voul, door eine boesj nétele de baek in... mer mit de kop in mien vuuske.

Ich woort ónger ein pómp aangewesje, en taege de brandj mit essig ingesjmeerd. Opgezjwolle van de nétele en sjtinkend noa d'n essig höb ich 't kleinnood bie pap ingeleverd.

Ich höb altied gehaop dat ich nog èns zienen opvolger koosj waere mer dat kèn ich noe waal vergaete.

Elk joar bezuik ich troew 't vogelsjeite. En op eine keer dao zoug ich ze sjeite op eine papiere vogel dae veur eine kógelvengér plekde. De sjötte keeke, vónj ich, ein bietje verlaege net of ze zich sjaamde veur de luuj.

Ich bön toen mer noa de kirkhaof geloupe en Pap oetgelag dat ich 'm geine kop meer koosj bringe omdat de sjötte geinen echte vogel meer hauwe.

Ich gluíf hae begreep neit dat naeve de rotzooj van miljoene autos, vleigtuuge en berg vergif de keugel van de sjötterrie doa net neit meer bie koosjte. Ich höb 'm toen mer eerlik gezag dat ich dat ouch neit begreep, geer soms waal?

Richard Leinders, Schinnen

De stamboom van schutterijen

De schutterijen in Nederlands en Belgisch Limburg zijn een bijzondere loot aan de stam van schutterijen. In hun kleurrijke uniformen presenteren zij zich ieder jaar in de optocht van het Oud-Limburgs Schuttersfeest. Het OLS is een bijzonder schuttersfeest, zowel in grootte als wat betreft de deelnemende

schutterijen. Toch zijn de Limburgse schutterijen niet uniek. In hun gebruiken en tradities hebben de schutterijen in het Limburgse Maasdal grote overeenkomsten met schuttersgilden elders in Nederland, België of in andere landen waar het schutterswezen verspreid is.

Stedelijke schutterijen en gilden als voorouders

Want dat de diverse schutterijen, zoals ze thans bestaan, 'gemeenschappelijke voorouders' hebben wordt duidelijk als we de 'schutterijenstamboom' bespreken. De wortels van het schutterswezen zouden in Vlaanderen en Brabant liggen, waar in het begin van de veertiende eeuw de eerste schutterijen ontstaan zouden zijn.

Op zijn beurt wortelt het schutterswezen in de gilden. De stedelijke nijverheid was opgebouwd rond de ambachtsgilden in de stad.

De organisatie van de gilden en het gildewezen in het algemeen zijn nog vele eeuwen ouder dan de schutterijen, maar als we naar de oorsprong van het huidige schutterswezen kijken, dan vinden we die zoals gezegd in het veertiende eeuwse Vlaanderen en Brabant. Vandaar heeft het schutterswezen verspreiding gevonden in diverse steden.

Hier hebben de schutterijen enkele eeuwen lang bepaalde functies vervuld.

Vergelijking tussen schutterijen

Vanuit de steden raakt het schutterswezen verspreid op het platteland. Al in de zestiende eeuw komen we schutterijen in de dorpen tegen, ook in Limburg. Veel van de plattelandsschutterijen zijn tot heden blijven bestaan. Ondanks dezelfde herkomst heeft elke streek met z'n schutterijen een eigen ontwikkeling doorgemaakt.

Dat de schutterijen heden ten dage niet allen dezelfde verschijningsvorm hebben, blijkt bij een vergelijking tussen de schutterijen, zoals ze vandaag de dag in diverse landstrekken en landen voorkomen.

We zetten enkele verschijningsvormen kort op een rijtje zonder uitputtend te willen zijn.

Brabantse schuttersgilden

Als we naast de Limburgse schutterijen de Brabantse schuttersgilden zetten, dan blijkt dat de Brabanders zich doorgaans in gilkledij vertonen. In de optochten wordt het gilde voorafgegaan door een of twee tamboers met een diepe trom. Er wordt niet gemarcheerd, maar de Brabanders schrijden voort op het monotone ritme van de gildetrom. Dikwijls maakt een aantal vendeliers deel uit van het gilde. In Brabant wordt grote waarde gehecht aan oud koningszilver en oude geschriften.

Kempische gilden

In de Kempen komen diverse gilden voor die gekleed gaan in de blauwe boerenkiel, voorzien van rode zakdoek rond de nek en met zwarte pet. Deze gilden hechten niet zo'n grote waarde aan het uiterlijk vertoon. Zij zijn er voornamelijk voor het eigen dorp en het onderling vermaak.

De kruisboog was een voorloper van het schietgeweer. Vrouwelijke schutters van schutterij St.-Catharina 1480 uit Weert.

De 'Schützengesellschaften' in België

De zogenaamde 'Ostkantons', dit is de Duitstalige streek rond Eupen, kent haar eigen 'Schützengesellschaften'. Deze gaan vaak gekleed in zwart kostuum met een hoge

Het jagergroene uniform is troef bij vele Duitse schutterijen.

Verre verspreiding van het schutterswezen

Het schutterswezen is verder verbreid dan de boven beschreven typen schutterijen. In Nederland zijn bijvoorbeeld ook schuttersgilden in Zeeland en Gelderland. Internationaal gezien komen we buiten Nederland, België en Duitsland schutterijen tegen van Noord-Frankrijk, Oostenrijk, Noord-Italië tot in Polen. De stamboom van de schutterijen is dus enorm groot geworden en de takken van de boom zijn zeer talrijk en wijdvertakt. Op vele plaatsen, verspreid over met name Noord-West Europa, zijn schutterijen actief. De schuttersboom bloeit als nooit tevoren.

hoed op. Een sjerp en diverse medailles completeren het beeld. Deze schutterijen zijn niet voorzien van muziekkorpsen, of het beperkt zich tot een enkele tamboer per vereniging.

Duitse 'Schützenvereine'

De Duitse schutterijen zijn weer anders. Zij dragen doorgaans het jagergroen na het verbod op uniformen na de beide Wereldoorlogen. Duitsland kent enorm veel schutterijen, wel ettelijke duizenden. Met dergelijke hoeveelheden zijn er uiteraard onderlinge verschillen maar in hoofdlijn draagt de Duitse schutter een groen jasje met daaronder een wit overhemd met stropdas en een jagerhoedje. De commandant draagt een sabel. De verenigingen zijn vaak niet zo omvangrijk en zijn zeer actief met schietwedstrijden.

De stedelijke schutterijen

De schutterijen zijn ontstaan in de steden. Zoals in de schuttersstamboom reeds aangehaald komen we de eerste schutterijen in de veertiende eeuw in de steden van Vlaanderen en Brabant tegen, van waaruit het schutterswezen verspreid is over andere steden.

Schutterijen met boog en geweer

De meeste steden hebben meer dan één schutterij gekend. Deze zijn in de loop der tijden opgericht. Dikwijls was er sprake van een handboogschutterij en een voetboog- of kruisboogschutterij. De handboog wordt door de schutter zelf met zijn armen gespan-

Volgens een andere opvatting waren er al stedelijke schutterijen in de dertiende eeuw. Hoe dit ook zij, de oudste schutterijen in de Limburgse contreien zijn gedocumenteerd in Tongeren en Maastricht in het laatste kwart van de veertiende eeuw.

nen. Bij de kruis- of voetboog wordt met een hulpmiddel spanning op de boog gebracht. Dit maakt dat de kracht en precisie van de kruis- of voetboog veel groter is dan bij de handboog. De pijl en boog waren bij uitstek een wapen voor een strijder die niet te paard

Schutterijen uit het gebied tussen de Maas en de Sambre gaan gekleed in veelkleurige uniformen.

was. De Guldensporenslag in 1302 in Vlaanderen had bewezen dat een sterk grondleger, gewapend met pijl en boog en met pieken het kon winnen van een leger te paard. Naarmate de stand van de wapentechniek

zich ontwikkelde kwamen er ook in de steden gewerschutterijen, de zogenaamde haakbusschutters of bussen schutten. De meeste van hen ontstonden in het begin van de zestiende eeuw.

Sociale, religieuze en militaire functies

De stedelijke schutterijen kenden gezamenlijke maaltijden voor de schutters. Door het stadsbestuur werden gelden ter beschikking gesteld, waarmee de schutterij haar onkosten betaalde. Dikwijls kreeg de stedelijke schutterij bepaalde voorrechten van de overheid. Zij had bijvoorbeeld het alleenrecht om bepaalde zaken te verkopen of verpachten en de opbrengsten daarvan houden. Dit zijn de privileges van het gilde, die van stad tot stad verschilden.

Indien de geestelijkheid van de stad een processie hield, dan waren de schutterijen hierin vertegenwoordigd. In de steden waren schietwedstrijden, bijvoorbeeld voor het koningschap. Tevens werd geregeld geoefend met de boog of het geweer, zodat de schutters de vaardigheid hadden om goed te schieten. Veel schutterijen in de steden hadden in de

Middeleeuwen namelijk een rol indien hun stad een oorlog voerde. Als de stad belegerd werd moesten de stedelijke schutterijen hun stad mee verdedigen of op last van de landsheer de belegeraars buiten de wallen bevechten.

Van diverse schutterijen dienden de leden zelfs een eed van trouw aan de landsheer af te leggen om deze in geval van nood te steunen. Soms waren onrustige tijden met de dreiging van onlusten reden om de schutterijen ten stadhuize te ontbieden om opnieuw trouw te zweren. In later tijden voorzien de landsheren zich van een staand leger aangevuld met huurlingen.

De schutterij heeft dan haar rol in de stadsverdediging verloren en ontplooit sindsdien - indien ze kans ziet om zich te handhaven - voornamelijk sociale bezigheden.

Het landjuweel: een schuttersfeest

Bovendien was er bij de stedelijke schutterijen sprake van schuttersfeesten, de zogenaamde Landjuwelen. Als in een stad een landjuweel werd georganiseerd dan trokken de stedelijke schutterijen van ver uit de omtrek daarheen. Dikwijls werden de deelnemende schutterijen door hun eigen stadsbestuur in nieuwe kledij gestoken om op een goede wijze de stad in den vreemde te vertegenwoordigen. Bij gelegenheid van het

Landjuweel trok een optocht door de stad en waren er schietwedstrijden. Tevens waren er prijzen voor de zogenaamde kamers van retorica, die intellectuele voordrachten hielden of kleine toneelstukjes opvoerden. Na de Middeleeuwen komen deze Landjuwelen niet meer voor. Ze worden niet overgenomen door de plattelandsschutterijen. Pas sinds de negentiende eeuw zijn de schuttersfeesten na enkele eeuwen weer terug van weggeweest.

Twee leden van schuttersgilde St. Sebastiaan uit Grote Brogel voeren een beeld van hun patroonheilige mee in de optocht.

Schutterijen op het platteland

Vanuit de steden sloeg de vonk van het schutterswezen over naar het platteland. Ongeveer in het begin van de zestiende eeuw komen er al op enkele plaatsen schutterijen ten plattelande voor.

Staatkundige lappendeken

Er wordt gesproken over de schutterijen op het Limburgse platteland. Maar we moeten ons realiseren dat noch Limburg, noch de daarin voorkomende schutterijen een eenheid vormden.

Wat Limburg betreft; de huidige provincie bestond nog niet. Verschillende heren maakten de dienst uit in streken die thans de provincie vormen. Zo was een stukje voor de Republiek der Nederlanden, heerste de Spaanse koning over bepaalde streken, had de hertog van Gulik over andere delen zeggenschap, net zoals de vorstin-abdis van

In de loop van de zestiende eeuw groeit dit aantal plattelandsschutterijen, neemt sterk toe in het begin van de zeventiende eeuw en blijft ook in de volgende eeuw gestaag toenemen.

Thorn of de prins-bisschop van Luik. Andere dorpjes daarentegen waren zelfstandig onder een lokale heer.

Het huidige Limburg was in de 16e, 17e en 18e eeuw een zogenaamde staatkundige lappendeken. Omdat er zoveel verschillende heren de dienst uitmaakten is er ook geen sprake van een eenheid in de schutterijen die in de diverse streken actief waren. De staatkundige versnippering had ook gevolgen voor de lokale schutterijen.

We zullen daarom de geschiedenis van de schutterijen op hoofdlijnen bespreken.

Verbroedering tussen schutters van het Akkermansgilde uit Venlo en de Bussen-Schutten uit Neer.

Broederschapswezen

De schutterijen hebben wat de structuur betreft veel overeenkomsten met de broederschappen. Deze laatste functioneren voornamelijk op een kerkelijke basis.

Zij gedenken hun overleden leden en vormen ook sociale verenigingen door bijeenkomsten en gezamenlijke activiteiten.

De broederschappen worden in de Middeleeuwen genoemd en kwamen zowel in de steden als in de dorpen voor. Zo zouden diverse schutterijen uit broederschappen zijn voortgekomen.

Feit is dat de schutterijen ettelijke kenmerken hebben, die ook binnen het broederschapswezen voorkwamen. Het schutterswezen kent daarnaast ook eigen specifieke

karakteristieken, waarvan het koningsvogelschieten wel het meest kenmerkende voorbeeld is.

Het koningsvogelschieten

De schutterijen op het Limburgse platteland kenden een aantal activiteiten.

Ook in de zestiende eeuw en later was er al het koningsvogelschieten om te bepalen wie de nieuwe koning voor dat jaar zou worden. Het principe van het koningsvogelschieten is zeer oud, veel ouder nog dan de oudste schutterijen. Deze oeroude schietwedstrijd hield het volgende in. Wie het laatste restje hout van de paal schoot werd koning voor een jaar en moest een zilveren schild met zijn naam en het jaar van zijn koningschap geven. Vaak waren er nog andere verplichtingen voor de nieuwe koning zoals bijvoorbeeld een feestmaaltijd voor alle schutters. Dat de schutters in de dorpen buiten het koningsvogelschieten nog vaker bij elkaar kwamen om zich te oefenen in het schieten, kan nauwelijks aan de hand van het bronnenmateriaal bewezen worden.

Kleren maken de man. Koningsplaten tonen overduidelijk aan wie de koning is van schutterij St. Aldegundis uit Buggenum. (foto links)

Op religieuze basis

Schutterijen zijn door de eeuwen heen verenigingen gebleven, die ook een nadrukkelijk godsdienstig karakter hebben. Zo kozen de schutterijen een patroonheilige, waar St. Sebastianus, St. Martinus en St. Antonius veel voorkomende voorbeelden van zijn. Sommige schutterijen hadden zelfs een gildealtaar in de kerk, ter ere van de patroonheilige van de vereniging. Elke patroonheilige heeft een dag op de kerkelijke kalender dat hij speciaal vereerd wordt. Dat is de patroonsdag. Een St. Sebastianus-schutterij houdt bijvoorbeeld op of rond 20 januari haar patroonsfeest, de dag ter ere van de Heilige

Sebastianus. Dit was bij uitstek de gelegenheid om ter kerke te trekken en in de H. Mis de overleden leden te herdenken. Wanneer de processie trok, dan was de schutterij hierbij aanwezig om deze te begeleiden. Dit staat nagenoeg in de meeste reglementen voor de schutterijen uit die tijd vermeld en was een uiterst belangrijke en eervolle taak voor de schutters. Want in de processie, dit is de rondgang met het Allerheiligste, toonde de katholieke dorps-gemeenschap waar zij in geloofde. Het was een bijzonder voorrecht om in deze processie een rol te mogen spelen.

Een sociale vereniging

Een belangrijke zowel sociale als kerkelijke activiteit van de schutterij is het begraven

van de overleden leden. Bij sommige schutterijen werden lange lijsten bijgehouden van alle leden die stierven als schutterslid.

Kennelijk vonden de aangesloten leden het belangrijk om na hun overlijden herdacht te worden in de memoria van de schutterij en waren zij gebaat bij de wetenschap dat bij hun overlijden de schutterij hen ten grave zou dragen.

Er waren diverse bijeenkomsten waarbij de schutters gezamenlijk de maaltijd gebruikten en/of bier dronken.

Hieruit spreekt het sociale karakter van de schutterij. Dikwijls werd er gezamenlijk gegeten en gedronken bij gelegenheid van het patroonsfeest van de schutterij. Zo dicht hangen sociale en religieuze activiteiten tegen elkaar aan.

Begravenis
met
schutterseer

Assistentie bij bestrijding van misdaad

In weinig reglementen is er sprake van, maar de plattelandsschutterijen hebben zich ook wel bezig gehouden met het opsporen en arresteren van misdadigers en ze waren vaak present bij het uitvoeren van een justitieel vonnis, zoals het ophangen van een veroordeelde.

Aldus stonden de schuttersleden de schout

terzijde, wanneer deze aan extra mankracht behoefte had. Zoals bij de stedelijke schuttersgilden, kenden ook enkele schutterijen op het platteland de verplichting dat de leden een eed van trouw aan de landsheer moesten afleggen. Dat verplichtte de schutters hun heer in voorkomende gevallen de helpende hand te bieden.

De samenstelling: rangen en standen

De schutterijen in Zuid-Limburg kenden van oudsher een militaire rangindeling. Zo was er sprake van een kapitein, die de bevelen gaf en de groep commandeerde. Onder hem was er nog een luitenant en soms enkele sergeanten. Tevens was er een vaandeldrager, die het verenigingsvaandel droeg. Zoals reeds vermeld was er een koning en mogelijk een keizer. Het bestuur werd gevormd door een secretaris en enkele schuttemeesters. Meer noordelijk in Limburg werd het bestuur

gevormd door een aantal dekenen, zoals deze ook in de gilden voorkomen. Momenteel zijn de schutterijen voorzien van een uitgebreid muziekkorps.

Dat was in vroeger eeuwen wel anders. Muzikanten maakten geen deel uit van de schutterij. Bij speciale gelegenheden, zoals het begeleiden van de processie werd een tamboer en soms ook nog een fluitspeler ingehuurd.

Eeuwenoud koningszilver

Onze kennis van de schutterijen in de zestiende tot en met de achttiende eeuw is gebaseerd op een aantal bronnen. Een belangrijk overblijfsel is het koningszilver, de persoonlijke trots van elke vereniging. Zoals gezegd was het gebruikelijk dat elke schutter die de koningsvogel afschoot een zilveren plaat gaf met het jaar van zijn koningschap en zijn naam.

Diverse schutterijen beschikken als gevolg hiervan over een zilverschat, met oude schilden uit de zestiende en zeventiende eeuw.

Bij het koningszilver hoort ook een zilveren koningsvogel, dikwijls een bijzonder stukje edelmeedwerk. Niet zelden grijpen de koningsschilden terug op een ver verleden. Daaruit blijkt al hoe oud het koningsvogelschieten is. Het is een traditie die tot op heden in stand wordt gehouden.

Sterker nog, deze traditie leeft en is typerend voor de schutterijen.

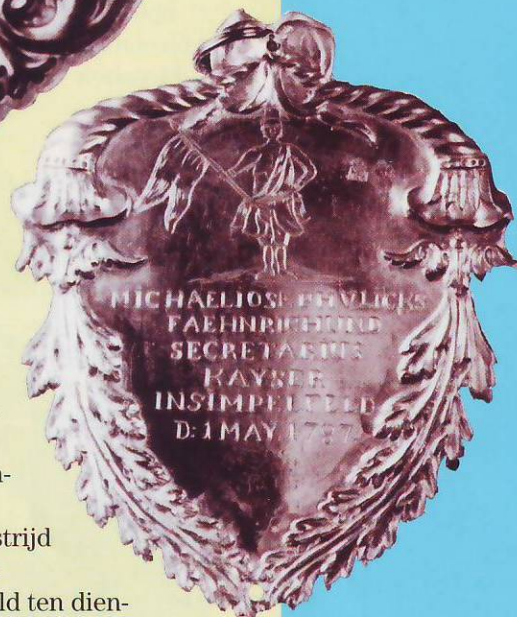

Zilveren plaat van de schutterij uit de Heerlijkheid St. Pieter (Maastricht).

De oude papieren

Andere bronnen kunnen bestaan uit oude stukken, zoals een reglement van de schutterij. Vaak gaf de heer van het dorp aan de vereniging een reglement, waarin bepaald werd wat de rechten en plichten waren van de schutterij en van de afzonderlijke leden. Dankzij de reglementen kunnen we veel activiteiten en gebruiken van de schutterij achterhalen. Niet zelden had de schutterij de beschikking over land, dat zij verpachtte. Van de opbrengsten konden de onkosten van de vereniging bestreden worden. Ook zijn er nog

wel rekeningen voorhanden, waarin de pachtopbrengsten genoteerd worden of de aanschaf van bepaalde attributen is opgeschreven. Soms zijn er ook nog stukken van de schepenbank, waaruit blijkt dat de schutterijen een juridische strijd hebben uitgevochten of een bepaalde rol hebben gespeeld ten dienste van schout en schepenen.

Zilveren plaat geschonken door de keizer van schutterij St. George Simpelveld.

De Franse tijd

De inval van de Fransen in 1794 legde voor een tijd het kerkelijke en culturele leven stil. Formeel werd het bezit van kerken en abdijen, alsmede dat van broederschappen en schutterijen geconfisqueerd.

In de praktijk wist men een groot deel van die bezittingen uit handen van de Franse bezetters te houden, zodanig dat na een aantal jaren van inactiviteit de draad weer kon

worden opgepakt. Bovendien moeten we een onderscheid aanbrengen binnen de Franse Tijd. Toen Napoleon de dienst uitmaakte en hij in 1801 het Concordaat met de Paus had gesloten, zien we her en der de schutterijen weer actief worden. Dat blijkt uit de zilveren koningsplaten bij veel verenigingen uit 1803 en volgende jaren.

Het Koninkrijk Nederland

Diverse schutterijen kwamen tijdens het Franse bewind al tot opbloei, anderen grepen hun kans aan toen in 1814 het koninkrijk Nederland ontstond. Er zijn echter ook schutterijen die - eenmaal opgeheven - met de inval van de Fransen een rustperiode van langere tijd tegemoet gaan. In de eerste helft van de negentiende eeuw wijkten de activiteiten

van de schutterijen weinig af van die uit eerdere tijd. Zo werd de koningsvogel geschoten, werd de processie begeleid, werden overledenen begraven en herdacht, werd eventueel een patroonsfeest gevierd en konden er gezamenlijke maaltijden gehouden worden of werd broederschappelijk iets gedronken.

Proza-
wedstrijd
4^e
prijs

Emansipatie oppen Aoje Limburger

Ich been un echte Wieërter 'schöttersbloom'. Jeh zuldje zegke, det es niks bezeundjers. Nein, det es auch zoe. Mer ich been un vrouw di-j eine kieer in ut jaor unne schötterskaerel zoi wille zeen.

Tjé deenkje dan, dao deenke mieer vrölluj waal us aan. Mer ut vrieemdje es det ich allein mer op de ierste zoondug van juli, nao veer oore inne middug zoe unne kaerel zoi wille zeen....

Want ich woei dao auch waal us staon... tösse di-j schötters oonger de scheetbom. Ut lief stieef vanne zienewe, de auge gerichtj op dao boeve, op dae reek dae zien bölkes zoe scherrup leutj aafstaeke tieege de staolblauw locht.

Dao hang ich dan, met de veut wieet oetrein, stuuenendj en luuenendj, herstikke gespanne, inne buks. Mien kammeraöj haoje de greune baldekein, dae ve oeets van un brouweri-j hebbe gekriege, wi-j unne preces-siehiemel boeve mieene bezweidje gespanne kop.

Flarde klanke van 'holtshackerboebe', harde lachsalvo's, kleenkendje glaazer, kaakendje spieekers en klokkendje kaele vorreme un spissjaal decor as un oonzichtbaar geluidsscherrum tösse mien schöttersvreende en mich, zoe

klein, zoe hieel allein. De buksmeister leutj. De spanner wurdj aangehaaldj. Un bemodigendj woerd van dae wieze mins, "Haot dich mer röstig, det gleet van eigus good".

Paaf.....en dao esj mich toch ineins herstikke stil.....

En dao boeve, dao op dae reek, stieet met unne grimas op ut houtere gezicht, det stom ellendjig rot smierig bölke det ut verrekdje um van ze stekske te valle.

Alle soerte good bedoeldje en leef wurd van troeët en truuët kaome vurbeej. 'Och jeh, det kan eederein gebuure', 'volgendje kieer baeter', 'dur zal dur toch eine motte misse anders raakdje ut noets oet'. 'Ut loog zieker aanne buks'.

Mer ich deenk beej mien eige: 'ich woei detj börzje' en zek: 'Laotj dur os mer eine gaon suppe um ut verdreet te verdreenke'.

En oongertösse schutj mich doer mieene kop: 'Zooj ich ut volgendj jaor op diezen daag nog us unne kaerel wille zeen?' 'Nein, ich neet mieer, des oeever.'

Marleen van Sinte Ketrien 1480 oette stad

Heropleving van het schutterswezen sinds 1870

We hebben de ontwikkeling van de schutterijen op het platteland gevolgd tot het midden van de negentiende eeuw. Na die tijd vinden ingrijpende wijzigingen plaats, die het schut-

terswezen een ongekende opbloei geven. Nieuwe elementen worden eraan toegevoegd, oude karakteristieken krijgen een nieuw elan. En niet zonder gevolgen.

De invloed van de zware buks en het prijsvogelschieten

De opvallende veranderingen kwamen in de tweede helft van de negentiende eeuw. Op diverse plaatsen werd buiten de gebruikelijke

bezigheden het prijsvogelschieten georganiseerd. Wie deze vogel afschoot werd niet de nieuwe koning van de schutterij, dat werd op een ander tijdstip uitgeschoten, nee de winnaar van het prijsvogelschieten kreeg een prijs, variërend van een gebruiksvoorwerp tot geld.

Was het bij de schutterijen tot die tijd gebruikelijk om met achterladers of andere militaire geweren te schieten, rond 1870 werd als nieuwe wapen de zogenaamde zware buks geïntroduceerd. Deze buks werd niet meer in de optocht meegedragen, zoals dat met de overige schutterijgeweren gebeurt. Nee, de zware buks is een zwaarder geweer met een grotere kogel dan gewoonlijk, die speciaal voor de schietwedstrijden werd aangeschaft. De kogels voor dit geweer worden vanwege de uitzonderlijke maten door de schutters zelf gegoten en hierbij worden hulzen gebruikt, die speciaal voor deze zware buks gemaakt zijn.

De zware buks die rond 1870 zijn intrede deed in de schutterswereld.

Opkomst van het schuttersfeest

Bovendien werden her en der schuttersfeesten gehouden, waarvoor de schutterijen in de omliggende dorpen uitgenodigd werden. Bij gelegenheid van deze feesten trok een optocht door het dorp van de organiserende schutterij, waarin naast de deelnemende schutterijen ook de overige culturele verenigingen uit het dorp meetrokken. Na de optocht kwam de schietwedstrijd aan de beurt. Hier werden dikwijls behoorlijke geldprijzen voor uitgelooft. Het schutters-

feest ontwikkelde zich in sneltreinvaart. Was het in de beginfase slechts een incidenteel schuttersfeest dat per jaar bezocht werd, binnen een tiental jaren werd het schuttersfeest een van de belangrijkste activiteiten van de schutterijen.

De deelname van schutterijen nam enorm toe en er werden behalve voor het schieten diverse andere prijzen uitgelooft, voor de beste optocht, de mooiste generaal, de beste tambour-maitre enz.

Nieuwe en oude schutterijen opgericht

Er vindt als gevolg van een aantal factoren tegelijk een enorme opleving plaats van het gehele schutterswezen. In het laatste kwart van de negentiende en het eerste kwart van de twintigste eeuw worden zeer veel schutterijen nieuw opgericht of wordt oude niet meer actieve schutterijen nieuw leven ingeblazen. Op tal van plaatsen steekt het schutterswezen de kop op en er worden meer schutterijen opgericht dan ooit tevoren.

Het Limburgse platteland kende een normen- en waardenpatroon dat sterk door het Rooms-katholicisme gevoed werd. Bisschop Paredis van Roermond trachtte de invloed van de Rooms-katholieke kerk nog uit te breiden en slaagde hier op het platteland het beste in. Met deze uitbreiding van de kerkelijke invloed in het laatste kwart van de negentiende eeuw werden de schutterijen in hun verhouding tot de R.K. Kerk bevestigd en gestimuleerd.

De oudst bekende foto van een schuttersgezelschap. Het randschrift van de foto luidt: "1555 Aandenken van 't Bestaan der Oude Schutten. Schutterij van St. Sebastianus Neer, 6 maart 1887, P. JANSSEN. H. AAN DEN BOOM, Kapitein. H. JANSSEN, Koning. (Foto afgestaan door de heer Jo Beeren, Neer).

Koninklijk erkende weerbaarheidsverenigingen

De stimulans voor de oprichting van schutterijen werd nog versterkt doordat de landskoning Willem III in het kader van een legerherforming naar aanleiding van de Frans-Duitse oorlog (1870) ook aan diverse lokale verenigingen de gelegenheid bood om zich vrijwillig aan te melden om een rol te spelen indien het vaderland aangevallen zou worden. Diverse schutterijen gingen op dit aanbod in en meldden zich hiervoor aan als zogenaamde weer-

baarheidsverenigingen, die koninklijk erkend werden. De nood kwam echter niet aan de man, zodanig dat de schutterijen niet daadwerkelijk in het kader van de landsverdediging zijn ingezet. Deze schutterijen kregen evenwel geweren en werden geacht zich de exercitie meester te maken. Het exerceren werd naast het schieten een zeer belangrijke wedstrijd tijdens het schuttersfeest, met name in Zuid-Limburg.

Van zondags pak naar uniform

Zoals we reeds gezien hebben kenden de schutterijen een militaire rangindeling. Tegen het einde van de negentiende eeuw gaat de schutterij, die tot dan toe in zondags pak met pet en sjerp gehuld was, zich steeds meer voorzien van militaire onderscheidings-tekens.

De een had nog een uniform van dat legeronderdeel, de ander had nog een sjako, van zijn grootvader die onder de Fransen had moeten dienen. De volgende stap was een volledige uniformering van alle schutters. In Zuid-

Limburg vindt dit vlak na 1900 plaats. Het uniform voor de gehele schutterij zorgde voor groepsgevoel wanneer de schutterij uittrok en werkte herkenbaarheid in de hand als de schutterij in de optocht van een schuttersfeest in een ander dorp marcheerde en zich tijdens dit feest mat met andere schutterijen. Bovendien is het een uiting van het militaire karakter, dat kenmerkend is voor de Limburgse schutterijen en waar met name in Zuid-Limburg sterk de nadruk op werd gelegd.

Uniform en militarisme

Vanouds hebben de schutterijen een militair karakter, dat bleek reeds uit het rangenstelsel. Was in de zeventiende en achttiende eeuw de kapitein of kolonel de hoogste in rang, in de negentiende eeuw werd zelfs de

rang van generaal aan de schutterij toegevoegd. Na 1900 volgde de complete uniformering van de verenigingen. Werden lange tijd alleen uniformen gedragen die ooit hoorden bij een onderdeel van het Nederlands

leger, tegenwoordig is dit principe losgelaten en worden bijvoorbeeld ook Amerikaanse en Italiaanse uniformen gekozen. Ook zijn nieuwe functies gecreëerd, die geen binding met het schutterswezen hadden, maar die enkel en alleen een militaire traditie hebben. Een voorbeeld hiervan is de marketentster, die vroeger niet bij de schutterij voorkwam, maar waarvan wel bekend is dat zij eertijds met de legers meetrok. De eerste marketentster trok in 1973 mee en heeft sindsdien veel navolging gevonden. Het militaire karakter is derhalve een eeuwenoud kenmerk van de schutterij. Een uiting hiervan is de exercitie die beoefend wordt tijdens het schuttersfeest.

De vrije schuttersfeesten

De schuttersfeesten die georganiseerd werden, waren zogenaamde Grote Internationale Schuttersfeesten. Internationaal omdat ook de schutterijen uit het nabijgelegen België of de grensstreken van Duitsland werden uitgenodigd om deel te nemen.

Het zogenaamde 'Maasoverschrijdende' schuttersfeest kwam in zwang: wanneer Belgisch-Limburgse schutterijen en een schuttersfeest aan de Nederlandse zijde bezoeken

moeten ze de Maas over en omgekeerd ook. Als oudste van de 'Maasoverschrijdende' schuttersfeesten staat dat van Sittard in 1857 bekend, waar schutterijen van beide zijden van de Maas aan deelnamen. Elke schutterij was vrij om een feest te organiseren.

Het schuttersfeest werd bovendien een belangrijke bron van inkomsten voor de schutterij.

Dikwijls inventief werd gezocht naar een goede aanleiding om een groots feest te organiseren, bijvoorbeeld een jubileum.

Groot Internationaal SCHUTTERSFEEST TE BAARLO

op Zondag den 26 Juni 1887

in de ruime weide van het Kasteel der Hoog Welgeb. Baronnessen VAN ERP, met zitplaatsen voor de toeschouwers en de muziek- en zanggezelschappen in de lommerrijke beukenlaan, bereidwillig door Haar HWGeb. voor dien dag afgestaan.

Concurrerende gezelschappen:

Arcen: St. Peter en Paulus; Beesel: St. Joris; Belfeld; Blerick: St. Thomas; Bracht: St. Joannes; Buggenum: St. Aldegonda en Diana; Haelen: St. Agatha en St. Anna; Helden-dorp: St. Lambertus; Helden-Stogger: St. Servatius; Heibuizen: St. Nicolaas; Horn: St. Martinus en St. Aloysius; Herongen: Kreiger-Verein; Helmond: St. Catharina; Le-verooi: St. Barbara; Maasbree: St. Martinus; Molenbeersel (Manestraat): St. Lambert; Neeritter: St. Lambertus en St. Remigius; Nunhem: St. Servatius; Steil: St. Sebastiaan; Tegelen: St. Martinus, St. Antonius I en St. Antonius II; Venlo: Akkermansgilde met Valuas en de Vrouw; Swalmen: Oranje en Nassau.

FEESTREGELING.

Zaterdag den 25 Juni: Aankondiging van het feest door het geschut.

Oprichting van schuttersbonden

Naarmate de grote internationale schuttersfeesten aan populariteit wonnen, werden dergelijke feesten steeds meer en steeds vaker georganiseerd. Om de wildgroei van schuttersfeesten te regelen en te zorgen dat de feesten goed georganiseerd werden, werden de eerste schuttersbonden opgericht. De schut-

terijen die zich bij een bond aansloten verplichtten zich elkaars schuttersfeesten te bezoeken. Volgens een rooster kwamen alle bij de bond aangesloten verenigingen aan de beurt om een schuttersfeest te organiseren. De oudst bekende schuttersbond werd in 1888 in Maasbracht opgericht. In 1896 werd de schuttersbond Eendracht Maakt Macht voor de schutterijen in de streek rond Weert opgericht. Dat is de oudste van de huidige schuttersbonden.

De schutters in Noord-Limburg (NL)

Er is een verschil tussen het noorden van Limburg en het zuiden. In de verschijningsvorm uit zich dit in het feit dat in het noorden van Nederlands-Limburg de schutterijen ettelijke decennia langer in het zondagse pak blijven lopen met sjerp om en pet op. Het duurt vaak tot na de Tweede Wereldoorlog eer deze schutterijen zich volledig uniformeren. Daarentegen blij-

ken de schuttersbonden in het noorden eerder van de grond te komen, rondom de eeuwwisseling. In het noorden richtten de schutters zich voornamelijk op het schieten en wellicht dat juist dit de vorming van schuttersbonden in de hand heeft gewerkt. De bond diende aldaar met name om de schietwedstrijden te regelen.

De Belgisch-Limburgse situatie

In Belgisch-Limburg zijn de schutterijen geconcentreerd in het noord-oosten van de provincie, langs de Maas en in de buurt van de Nederlandse grens. Ook in de andere streken van Belgisch-Limburg zijn schutterijen actief geweest met name in de zeventiende en achttiende eeuw, maar deze zijn niet allen blijven voortbestaan. Bij de Belgische schutterijen in het noord-oosten, die rond de eeuwwisseling van 1900 actief zijn, zou het eveneens nog tot na de Tweede Wereldoorlog

duren eer deze schutterijen het zondagse pak verwisselen voor het uniform. Ook hier heeft het schieten alle aandacht. Met de bonden wil het echter niet zo vlotten, die komen na de oorlog pas definitief van de grond. Dan pas verenigen de schutterijen in noord-oost Belgisch-Limburg zich in schuttersbonden. Als verenigingen met een laag ledental zonder veel uitgaven noch al te veel activiteiten weten de Belgische schutterijen zich door de moeilijke jaren te slepen.

De Zuid-Limburgse schutterijen

In het zuiden van Nederlands-Limburg daarentegen zijn de meeste schutterijen rond de eeuwwisseling volledig in uniform.

Deze verenigingen zweren echter langer bij het systeem van de vrije schuttersfeesten, waarbij de organisator alle schutterijen uit de omtrek uitnodigde.

Hierin kwam pas verandering toen na 1900 veel andersoortig vermaak in de dorpen de kop opstak. Naast de schutterij en het zangkoor kwam er een harmonie of fanfare, een voetbalvereniging, een club wielrenners, een handboogvereniging en een duivenclub. Elke vereniging streefde naar zoveel mogelijk

leden, zodat in veel plaatsen de oude schutterijen op de tweede plaats kwamen. Een andere complicatie was de crisistijd tussen de beide Wereldoorlogen, toen de mensen niet al te veel geld te besteden hadden en de verenigingen met moeite in stand gehouden konden worden.

Het vrije schuttersfeest leverde geen goede opbrengsten meer. Daarom werd de schuttersbond opgericht om elkaar als schutterijen onderling te kunnen helpen: elkaars bondsfeesten bezoeken en samen de moeilijke tijd doorkomen, dat was de drijfveer voor de schuttersbonden.

De schutterijen St. Sebastianus Mheer en St. Sebastianus Margraten gaan samen verenigd tijdens het groot internationaal schuttersfeest te Vigé (B.) in 1910.

Het Oud Limburgs Schuttersfeest

Het Oud-Limburgs Schuttersfeest (OLS), zoals we dat thans kennen heeft zijn wortels in de Grote Internationale schuttersfeesten, zoals die aan weerszijden van de Maas georganiseerd werden.

Eén bepaling maakte het feest bijzonder. De

schutterij die de schietwedstrijd wint mag het in het daaropvolgende jaar organiseren. En zo is het vandaag de dag nog. Vanwege deze bepaling zat er continuïteit in dit schuttersfeest, omdat het elk jaar opnieuw georganiseerd werd.

Oud Limburgs Schuttersfeest

Vanaf 1850 treffen we al schuttersfeesten aan waar alle schutterijen uit een dekenaat of een deel van de provincie aan deelnamen. In 1857 werd er in Sittard al een schuttersfeest met een Interlimburgs karakter georganiseerd. Schuttersfeesten met deelname van ook Duitse schutterijen volgen snel.

In de jaren zeventig van de negentiende eeuw wordt de basis gelegd van het schuttersfeest dat wij thans kennen onder de naam Oud-Limburgs Schuttersfeest. Drietallen van Nederlands- en Belgisch-Limburgse schutterijen namen toen deel aan een Maasoverschrijdend schuttersfeest dat de naam droeg van 'Groot Internationaal Schuttersfeest'. Opvallend bij dit schuttersfeest was dat de winnaar de eer toekwam om dit Interlimburgse schuttersfeest het daaropvolgende jaar te organiseren. Wanneer schutterij St.-Aldegundis uit Buggenum in 1906 hét 'Groot Internationaal Schuttersfeest' mag organiseren, zien we plotseling de naam "OUD-LIMBURGSCH SCHUTTERSFEEST" (hét O.L.S.) verschijnen. Hoofdzak bij het Groot Internationaal Schuttersfeest en later bij het Oud-Limburgs Schuttersfeest was en is nog steeds het schieten. Aanvankelijk waren er geen richtlijnen voor het schieten. Dat bood de organiserende schutterijen de mogelijkheid om eigen regels te hanteren. Zo kon bijvoorbeeld iedere schutterij deelnemen met een onbepaald aantal drietallen, op voorwaarde dat er steeds één schutter van het drietal gewisseld werd. Dat dit regelmatig kwaad bloed zette, moge duidelijk zijn. Bekendstelling van de regels vooraf verbeterde veel.

De grootste verbetering zien we als in 1927 een reglement van kracht wordt dat bepaalt dat er voortaan alleen met zestallen aan het O.L.S. deelgenomen mag worden en dat elke schutterij slechts één zestal mag afvaardigen.

Op 4 april 1965 werd verder bepaald dat een schutterij die het O.L.S. wint gedurende vijf jaren, volgend op het organiseren van het O.L.S., het O.L.S. niet mag organiseren. Mocht dit zich voordoen dan krijgt de schutterij die als tweede eindigt de organisatie van het O.L.S. toegewezen.

Tijdens beide wereldoorlogen zijn geen O.L.S.-Feesten georganiseerd. Na beëindiging van beide oorlogen zien we een opleving van het Limburgse Schutterswezen. Dit is ook het geval geweest in de jaren zestig van deze eeuw, daarna zien we dat het Limburgse Schutterswezen aan populariteit toeneemt. Als gevolg hiervan nemen ook de bezoekersaantallen voor een O.L.S. toe. Tegenwoordig bezoeken gemiddeld 30.000 bezoekers een O.L.S.-Feest. Eén zaak is door de tijden heen voor de schutters van belang gebleven, namelijk het winnen van het O.L.S.! Een hele eer voor de schutter, zijn schutterij en natuurlijk voor zijn gemeenschap. Naast de vele medailles en wisseltrofeeën krijgt de winnende schutterij vanaf 1990 D'n Um als tastbare herinnering van het O.L.S.-Feest.

Zonder overdrijving kan gesteld worden dat de media in het algemeen en de verslaggeving door Omroep Limburg van het O.L.S. in het bijzonder het O.L.S. een nog grotere populariteit en aanzien heeft gegeven.

Het Zuid-Limburgs Federatiefeest

Op het OLS kwamen de schutterijen uit de beide Limburgen bij elkaar. Doordat de schutters uit het noorden van Limburg (NL) en uit België zich toegelegd hadden op het schieten wonnen deze gewoonlijk de schietwedstrijd en mochten het OLS het volgend jaar organiseren. De schutterijen uit Zuid-Limburg hekelden dit gebrek aan geografische spreiding. De zuidelijken hadden mooie uniformen, waren een lust voor het oog, wonnen doorgaans de nevenwedstrijden, maar konden het OLS niet organiseren omdat ze de

schietwedstrijd niet wonnen. De deelname van de zuidelijken was tanende. Zij begonnen in 1949 met een eigen schuttersfeest, het Zuid-Limburgs Federatiefeest (ZLF), dat éénmaal per jaar voor de schutterijen aangesloten bij de drie zuidelijke bonden (Zuid-Limburgse bond, bond Gerardus Amstenrade en bond Eendracht Born/Echt). De organisatie van het ZLF was niet afhankelijk van het winnen van de schietwedstrijd, maar wordt aan de hand van loting toegewezen.

Evenwichtige opbouw van de OLS-schutterijen

De controverse noord tegenover zuid is grotendeels verleden tijd, voor wat betreft de organisatie van het OLS en de uniformering. In beide opzichten zijn de schutterijen uit de beide regio's naar elkaar toegegroeid: de schutterijen uit Noord-Limburg en uit België zijn eveneens overgegaan op een volledige uniformering, hetzij in militair of fantasie-uniform, hetzij in gilde-kledij. Bovendien zijn de zuidelijke schutterijen

meer en meer in staat gebleken de schietwedstrijd van het OLS te kunnen winnen en bovendien voor een goede organisatie van het OLS in het daaropvolgend jaar te zorgen. Wat dat betreft heeft het OLS aan een evenwichtige opbouw van haar leden gewonnen en zijn deze ontwikkelingen ten goede gekomen aan het sportieve karakter van de diverse wedstrijden.

Introductie van de drumband

Een belangrijke ontwikkeling binnen het Limburgse schutterswezen als geheel is de uitbreiding van de muziek. Maakte in de jaren twintig en dertig slechts een of twee tamboers deel uit van de schutterij, in de jaren vijftig en zestig werd het aantal muzikanten danig uitgebreid, zodat sinds die tijd sprake is van heuse drumbands. Daarin zijn tal van variaties mogelijk, al naar gelang de samenstelling van de instrumenten, zoals klaroenkorps, jachthoornkorps, drumfanfare e.d. De

drumbands zijn belangrijk gebleken voor de schutterijen om de jeugd in de schutterij te halen. Met name jeugdigen spelen de marsmuziek in de drumbands. Het schutterswezen kreeg er nieuwe aantrekkingskracht door. De schutterij was niet alleen van belang voor leden die geïnteresseerd zijn in het schieten, de exercitie, in een culturele traditierijke en sociale vereniging, maar ook voor hen die muziek willen maken in een drumband.

De drumbands werden steeds belangrijker in het schutterswezen. Hier staat de drumband van St. Lambertus Broeksittard klaar voor de wedstrijd..

De rol van de vrouw

Nog steeds actueel is de kwestie welke rol de vrouw in de schutterswereld speelt. Ook hier zijn de meningen uiteenlopend. Sommige schutterijen kennen een sterke en oude traditie, dat de vereniging is samengesteld uit mannelijke leden, of waarbij enkel mannen koning kunnen worden. Deze opvattingen komen voort uit het normen- en waardenpatroon dat deze schutterijen heeft gevormd. Andere schutterijen hebben alle posities binnen de vereniging opengesteld voor

vrouwen, zoals het koningschap of het dragen van het geweer. In de emancipatiestrijd van de vrouwen is inmiddels een schietwedstrijd alleen voor dames gecreëerd. Dit is het Limburgs Dames Schuttersfeest (LDS), waaraan de bij de OLS-Federatie aangesloten schutterijen kunnen deelnemen. Aan de schietwedstrijd wordt door vele uit dames samengestelde drietallen deelgenomen. De schutterij van het winnende drietal mag het daaropvolgend jaar het LDS organiseren.

De Ut

In 1992 organiseerde schutterij St. Agatha Haelen een schuttersfeest waaraan alleen maar dames aan deel mochten nemen. Dit schuttersfeest werd een onverdeeld succes. In het daaropvolgende jaar stond dit schuttersfeest op de agenda als 'Limburgs Dames Schuttersfeest (L.D.S.)'.

In het begin ging de medewerking wat stroef. Oudere bestuurders zagen een schuttersfeest voor dames niet zitten. Het openstellen van het Oud-Limburgs Schuttersfeest voor dames vond eveneens geen gehoor.

Wellicht door het alsmaar toenemende succes van het L.D.S., werd een overkoepelende organisatie wenselijk. Op 20 september 1996 zag de Stichting Limburgs Dames Schuttersfeest het daglicht. De Stichting L.D.S. ziet toe op de naleving van de reglementen tijdens het L.D.S. Tevens ondersteunt de Stichting L.D.S. de organisatoren tijdens de voorbereidingen van een L.D.S.

Evenals bij het O.L.S. geldt dat de winnende schutterij van het L.D.S. het recht heeft om het L.D.S. het

De winnaressen van het eerste L.D.S. Vl.n.r. de dames Van Herten, Knoops en Heijnen van schutterij St. Martinus Horn.

daaropvolgende jaar te organiseren. In navolging van de succesvolle rol die 'D'n Um' speelt aan het einde van het O.L.S., liet de Stichting O.L.S. door kunstenaar Truus Coumans 'De Ut' ontwerpen. Op 8 mei 1998 werd 'De Ut' voor het eerst uitgereikt aan het winnende drietal van schutterij St. Joseph uit Koningsbosch.

Het schieten

De schietboom, voorzien van een kogelvanger.

Of de schutterijen kunnen blijven schieten zoals ze eeuwenlang hebben gedaan is nog maar de vraag. De overheid streeft ernaar het gebruik van lood terug te dringen. De

Limburgse schutterijen schieten met loden kogels. Het streven van de overheid is erop gericht om te voorkomen dat lood in de bodem terecht komt. Schadelijke effecten hiervan zijn in de droge bodem nagenoeg nihil. Er zijn echter diverse ontwikkelingen, waaronder de kogel-

vanger, die de toename van het lood in de bodem moeten voorkomen. De kogelvanger is niet nieuw, maar wel sterk verbeterd. Boven op de schietboom komt een grote bak, die de kogels opvangt. Probleem was alleen dat de schutters gewend zijn om tegen de vrije lucht te schieten en juist dit maakt het schieten zo gevarieerd omdat de lucht met zon, wolken, duisternis en wind telkens verandert. De nieuwe generatie kogelvangens wordt voorzien van een doorzichtige achterkant, zodat het toch lijkt op het schieten tegen de vrije lucht. De bak waar de kogels tegenaan ketsen maakt echter nog veel lawaai.

Voordeel van de kogelvanger evenwel is dat de schutterij geen groot schootsveld meer nodig heeft achter de schietboom. Voor veel schutterijen blijkt het amper mogelijk om een geschikte uitgestrekte ruimte hiervoor te vinden in de zich almaar uitbreidende woonkernen. Anderzijds is het de vraag hoe grote schuttersfeesten met een kogelvanger georganiseerd zouden moeten worden, waar soms tot veertig schietbomen staan. De toekomst zal het uitwijzen.

Drs. Luc Wolters

Proza-
wedstrijd
5^e
prijs

Effekes hëivers

De sjöttery vaan Groesselt is 'n sjöttery vaan en vüer de kèrk. Ze ès opgerich ién 1619 doër Graof Justus Maximiliaan van Bronckhorst um de sakkermeentspersèssie te besjerme. De sjöttery trèk mer éns ién de veer jaor oet. Dat is mèt de Groete Broonk. Ze deit dus noets mèt aon Sjöttersfeeste zoe wie 't O.L.S.

Meh vëur 'nne echte Groéseldener ès de sjöttery hëilig. De echte sjötte lève ién e tiedsbestjék vaan veer jaor. Vaan de éng Groete Broonk nao de aander. Ich woen al mie es viefentwintig jaor neet mie ien Groesselt meh de sjöttery zörg der vëur tot de wortele mèt miene geboërte grond ién lève blieve.

Vëurtot ich wejier gaon mèt mié verhaol môt ich uch ies get bekëne. Get wat volges de riggeleminte vaan alle sjötterye abseluut oonmeügelik ès. Ich bin 'n vrouw, meh ich bin 'nne sjöt ien hert en neere. En mié zuster ouch. Vuur hebbe 't sjötteblood rechsjetriëks döerkeige vaan Mam zaoliger. 't Ès ôs mèt de môjermèillik iéngegëve. Pap waar ouch waol sjöt meh hëir waar neet vaan Groesselt en mien dreij breurs zien sjöt meh toch neet zoe wie vuur. Zoe zeet der mer dat 't sjötteblood krup woe 't neet goèn kint.

Es op Paosmaondig d'n drappoo op de voëgelsjtang steit ten teike dat dit jaor weer Groete Broonk geveerd wüert daan goèn de gedechte al oet nao Peenksmaondig. Daan hüerste de luij hélop deenke: "Ich bin 'ns benoûwd wë keüning wüert? Zouw 't weer zoe sjannend wërde es de veürige kier? Wëts dich of 't nog 'nne voëgel ès dè Sjeng vaan Aödem gemak hèt?" Dao wüerd ouch gerappeleerd aon de vüerige majoor dè zoe joonk ès koëme te sjterve. Ien éng zin wüert dëks gelaach en gebuük.

Es ich üever d'n otowëg vaan Mesjtreech nao Groésselt kaom aonvöore en ich zeen d'n drappoo op de voëgelsjtang stoën daan begint mié sjötteblood te broésje. Ién éng vöort vöor ich doër nao mié zuster en zegk tiënge hëum: "Wäorsjoûw mich waol es ze beginne te excersere." Want zoonder mich kint dat noets good goën.

En es friedes vüer de Groete Broonk de gineraol sjersj ès daan méng ich tot 't zoonder mich neet doër kint goën. Desnoeds pak ich mich 'nne sjnipperdaog.

Op Broonkzoondig um haaf dreij sjnaas sjtaon ich mèt mié zuster, bié hëum ién de kuüke, sjpék en ei te braoje vüer 't tamboerkorps vaan de sjöttery. Die trèkke um veer oor doër èt duerp um de luij wakker te mäoke um nao de persèssie te goën. Es ste toch gein sjötteblood ién hebs daan kins ste dat toch noets opbringe.

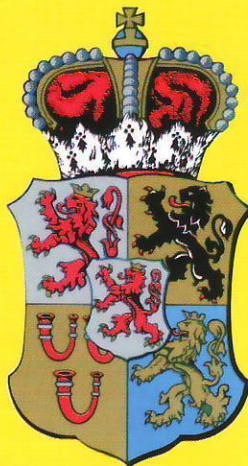
En es daan de persèssie oetrèk mèt de bielmaander vëurop, de sjöttery sjtrak ién 't gelid, de üeverheid, de pèrd, aal ién vool ornaat, daan wërde vuur sjtél.

De vrëmde luij mäoke foto's en video's meh vuur zien ôs awwers lëventig tössje ôs ién sjtoen. Daan ruuk ich de tête de veau weer dè Mam altied makde. Ich zeen hëur ién de kuüke stoën. Ze reurt ién de groete blaüwe këtél. Ién 't langsloupe sjtèik ich 'nne vinger ién d'n tête de veau en tegeliekertied heb ich al éng te pakke mèt d'n houte lëpel.

"Lees ste dat, lilikke preij!" zeit ze, mèt 'nne laach vaan de éng oer nao de aander.

Effe läoter huur ich hëur 't sjötteleedsje zinge. Van veur tot aachter. Zoe sjoen... Daan bin ich weer effekes bie ôs. Dat is wat de sjöttery vëur mich beteikent; "t Geveul vaan effekes hëivers te kinnen goën".

Maria Scheres

oud LIMBURGSE SCHUTTERS-FEDERATIE

**SCHUTTERS
BOND
BERG EN DAL
(8)**

**MIDDEN-
LIMBURGSE
SCHUTTERS
BOND
(23)**

**ZUID-LIMBURGSE
SCHUTTERS
BOND
(20)**

**SCHUTTERS
BOND
EENDRACHT
BORN-ECHT E.O.
(24)**

**SCHUTTERS
BOND
MAAS EN KEMPEN
(24)**

**SCHUTTERS
BOND
DE MAASVALLEI
(7)**

**KANTONNALE
SCHUTTERS
BOND
E.M.M.
(26)**

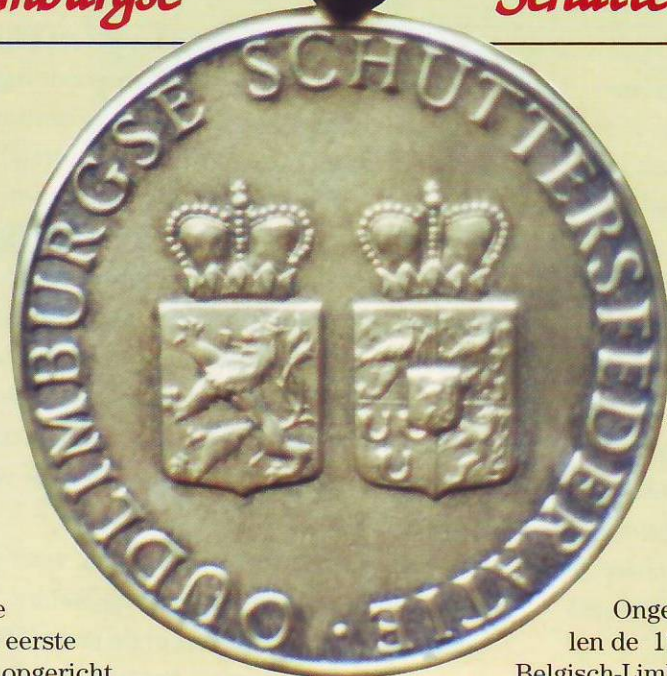
**SCHUTTERS
BOND
ST. GERARDUS
AMSTENRADE
(20)**

**SCHUTTERS
BOND
JULIANA
(21)**

Tussen haakjes het aantal schutterijen die aangesloten zijn bij de desbetreffende schuttersbond.

Oud-Limburgse

Schuttersfederatie

De voorzijde van de OLS-medaille.

In 1888 werd te Maasbracht de eerste schuttersbond opgericht.

De doelstelling was om de schutterijen van Maasbracht, Maasniel en Swalmen meer competitiemogelijkheden te bieden en om 'spelregels' af te spreken. Spoedig daarna volgen schuttersbonden door de gehele provincie Limburg.

Door de oprichting van schuttersbonden en de diverse aanpassingen van de reglementen voor het O.L.S. waren al veel problemen weggenomen, toch bleven er een aantal bezwaren (o.a. Toepassing Hindertwet en Vuurwapenwet) bij de schutterijen en de schuttersbonden over.

Op 6 april 1931 werd daarom in Roermond besloten tot het oprichten van een overkoepelende schuttersorganisatie, genaamd 'Limburgsche Schuttersbond'. Het zou echter tot 1937 duren alvorens deze organisatie, inmiddels omgedoopt tot 'Federatieve bond van schutterijen in Limburg' haar werkzaamheden daadwerkelijk aanving.

Door (her-)oprichting en toetreding van twee Belgisch-Limburgse schuttersbonden in 1948, volgde wederom een naamswijziging, de nieuwe naam werd: 'De Federatie van in Nederlands- en Belgisch-Limburg gevestigde Bonden van Schutterijen, Schietverenigingen en Broederschappen'.

Om ook de schutterijen uit de beide Limburgen volwaardige leden van deze federatie te doen zijn, werd op 4 april 1965 een reglementswijziging doorgevoerd. De federatie kreeg bij die gelegenheid haar huidige naam, namelijk: 'Oud-Limburgse Schuttersfederatie' (Dé O.L.S.).

Ongeveer 10.000 leden tellen de 173 Nederlands- en Belgisch-Limburgse schutterijen met de zware buks thans samen. Zij zijn georganiseerd in een van de 9 schuttersbonden.

De schuttersbonden behartigen de belangen van de aangesloten schutterijen. Er zijn acht schutterijen met de zware buks in de beide Limburgen die niet aangesloten zijn bij een schuttersbond.

Op hun beurt worden de gemeenschappelijke belangen van alle schutterijen en de schuttersbonden behartigd door de Oud-Limburgse Schuttersfederatie (OLS-Federatie).

Naast een dagelijks bestuur hebben alle schuttersbonden een vertegenwoordiger in het bestuur van de O.L.S.-Federatie.

De hoofdtaken van de O.L.S.-Federatie zijn:

- Het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de aangesloten schutterijen en schuttersbonden.
- Het erop toezien dat het reglement voor het O.L.S. door de organiserende schutterij juist wordt toegepast.

Om deze twee hoofdtaken te kunnen uitvoeren beschikt de O.L.S.-Federatie over twee secretarissen; één voor het OLS-Feest en één voor de O.L.S.-Federatie als organisatie. Verder beschikt de OLS-Federatie over een Schietcommissie. Deze commissie ziet toe op de strikte naleving van de regels tijdens het schieten op het O.L.S.

De persoonlijke motivatie

Desgevraagd heeft een aantal schutters onder woorden gebracht wat het schutterswezen voor hen inhoudt en wat hun persoonlijke motivatie is om hieraan deel te nemen. Sommigen doen dit in de vorm van een gedicht, van Frank Lebens uit Limbricht mochten wij onderstaand stuk ontvangen. Frank is 22 jaar oud en op velerlei manieren actief binnen zijn schutterij St. Salvius Limbricht:

Ik sta niet al te gauw met m'n mond vol tanden, nee ik heb normaal gesproken wel m'n woordje klaar. Maar toen ik via onze verenigings-secretaris te horen kreeg dat de redactie van het Limburgs Schutterstijdschrift mij verzocht om een artikel over mijzelf en onze schutterij te schrijven, wist ik niet goed een start te maken met een verhaal.

Het was in juni 1987, toen ik als 11-jarige Limbrichtse jongen naar de sacramentsprocessie stond te kijken en 's middags het koningsvogelschieten van de Limbrichtse schutterij bezocht, dat er bij het horen van de trommels en trompetten iets begon te bloeien. Maandagavond daaropvolgend was mijn inschrijving bij schutterij St. Salvius een feit.

Als lid van de drumband begon ik te trommelen. In deze periode kwamen samen met mij nog enkele jeugdige leden onze drumband versterken en zo bloeide onze schutterij op tot een vereniging met een 50-tal geuniformeerde leden.

Na enkele jaren alleen als tamboer te hebben gefungeerd, begon ik op 16-jarige leeftijd ook te oefenen bij het exercitiepeloton en met de zware buks.

Eenmaal deelnemend aan de exercitie- wedstrijden en schietend in een van de zestallen, die de naam van onze schutterij verdedigen, ging ik de schutterswereld van een hele andere zijde bekijken. Waar voorheen de drumband en het muziek maken nog voorop stond, drong interesse in het héle gebeuren rondom de schutterij zich naar voren. Zaken zoals de historie van onze vereniging en de hele Limburgse schutterscultuur werden steeds vaker onderwerp van gesprek.

Sinds maart 1997 maak ik deel uit van het bestuur van onze schutterij, die op dit moment bestaat uit 64 geuniformeerde leden. Een jong bestuur met één doel voor ogen: onze bloeiende schutterij bloeiend houden en samen met de andere verenigingen van de OLS-Federatie de Limburgse schutterscultuur in ere houden. Ondanks het feit dat wij de beschikking hebben over een schitterende accommodatie achter kasteel Limbricht en ondanks het feit dat wij vooralsnog geen last hebben van de milieuproblematiek zullen wij er samen voor moeten waken dat er niet teveel oude tradities verloren gaan door wetten van hogerhand.

Want het gevoel dat de vereniging, waar je lid van bent, een historie heeft die teruggaat tot 1256, dat onze Limbrichtse schutters in de jaren '50 en '60 overal gevreesd waren en het gevoel dat je hebt als wij, schuttersvrienden, weer bij elkaar zijn met onze mooie Limburgse schutterscultuur, ik denk dat dát hetgeen is dat mij en met mij nog zoveel anderen inspireert om zich in te zetten de oude tradities in stand te houden.

Ongetwijfeld zullen er schutterijen zijn, die de komende jaren een moeilijke tijd tegemoet gaan, maar toch ben ik ervan overtuigd dat ook deze verenigingen stand kunnen houden en weer kunnen opbloeien. Als je bekijkt dat er de afgelopen jaren steeds nieuwe schutterijen worden (her-)opgericht en dat de indruk van de samenleving ten opzichte van de schutterswereld toch behoorlijk is veranderd in positieve zin, dan denk ik dat wij als schutters, verzameld in een gezonde bloeiende OLS-Federatie met goede voornemens de volgende eeuw in kunnen gaan. Een volgende eeuw, waarin wij als schutterij St. Salvius Limbricht naar het 750-jarig jubileum in 2006 toeleven en waarin ik voor mijzelf nog enkele wensen hoop te vervullen. Een van die wensen is dat de Limburgse schutterscultuur nog tot in lengte van dagen op een gezonde manier mag voortleven.

Met vriendelijke schuttersgroeten vanuit Limbricht,
Frank Lebens

Stichting Steun Aan het Schutters- en Gildewezen in de beide Limburgen (S.A.S.)

Ofschoon de schietwedstrijden de hoofdzaak bleven vormen tijdens het Oud-Limburgs Schuttersfeest, ontstond omstreeks 1925 de behoefte aan het organiseren van wedstrijden waar ook de andere leden van een schutterij aan deel konden nemen.

Deze wedstrijden, thans 'overige wedstrijden het Limburgse Schutterswezen betreffende' genaamd, zijn sinds 1931 officieel opgenomen in het O.L.S. De 'overige wedstrijden' worden beoordeeld tijdens de optocht en op het feestterrein en strekken zich uit van de 'Beste houding tijdens de optocht' en 'mooiste geheel', tot de 'Solistenwedstrijden' en de 'Oude exercitie' op het O.L.S.-feestterrein. Onder de bezielende leiding van Luitenant-Kolonel Frans van de Ven kregen deze wedstrijden extra aandacht en konden de 'overige wedstrijden' uitgroeien tot 65 verschillende wedstrijden.

Luitenant-Kolonel Frans van de Ven is ook de grondlegger en eerste voorzitter geweest van de Stichting Steun Aan het Schutters- en Gildewezen in de beide Limburgen (S.A.S.). In een brief, gedateerd 13 maart 1961, schreef van de Ven, als voorzitter van de O.L.S.-Jury, aan o.a. de Culturele Raad Limburg: "In een kleine kring van de jury is onlangs

het, ook bij de Federatie, welgevallig plan geopperd om tot een schone stichting te komen, die in het algemeen alle steun, zowel moreel als financieel, aan het schutters- en gildewezen wil verlenen". Een aantal cultuurminnende Limburgers ondersteunden het plan van Frans van de Ven en zodoende werd de stichting Steun Aan het Schutters- en Gildewezen in de beide Limburgen (S.A.S.) op 6 juli 1963 een feit.

Van de Ven stelde verder: "De S.A.S. heeft in genen dele de bedoeling in de bevoegdheden van de Federatie te treden. Haar doelstellingen zullen ondersteunend zijn voor de Federatie. De stichting werkt autonoom, maar in volle verstandhouding met de Federatie, waarvan de voorzitter van de S.A.S. en de voorzitter van de jury eveneens deel uitmaken. De president en de vice-president van de Federatie zetelen op hun beurt in het stichtingsbestuur van de stichting S.A.S."

De erkentelijkheidspenning van de Stichting Steun Aan het Schutters- en Gildewezen in de beide Limburgen (voor- en achterzijde)

Luitenant-kolonel Frans van de Ven, de grondlegger en 1e voorzitter van de Stichting Steun Aan het Schutters- en Gildewezen in de beide Limburgen.

Een breed scala van taken voert de stichting S.A.S. thans uit ten behoeve van het gehele Limburgse Schutterswezen, zoals:

- Het samenstellen van een jury voor het jaarlijkse O.L.S.; maar liefst 90 juryleden zijn er benodigd om alle aspecten tijdens een O.L.S. te kunnen beoordelen.
- Verstrekken en bewaken van de jurynormen voor het O.L.S. en alle schuttersbonden.
- Het bevorderen van de waardigheid en het eigen karakter van de Limburgse schutterijen.

- Het bevorderen bij de bevolking van begrip en waardering voor de Limburgse schutterijen en het Limburgse Schutterswezen.
- Het openstellen van het Limburgs SchutterijenMuseum.
- Het uitgeven van het Limburgs Schutterstijdschrift.
- Het verzamelen van documentatie het Limburgse Schutterswezen betreffende.
- Het desgevraagd optreden als arbiter bij geschillen indien deze zich voordoen tussen Limburgse schutterijen en de OLS-Federatie.

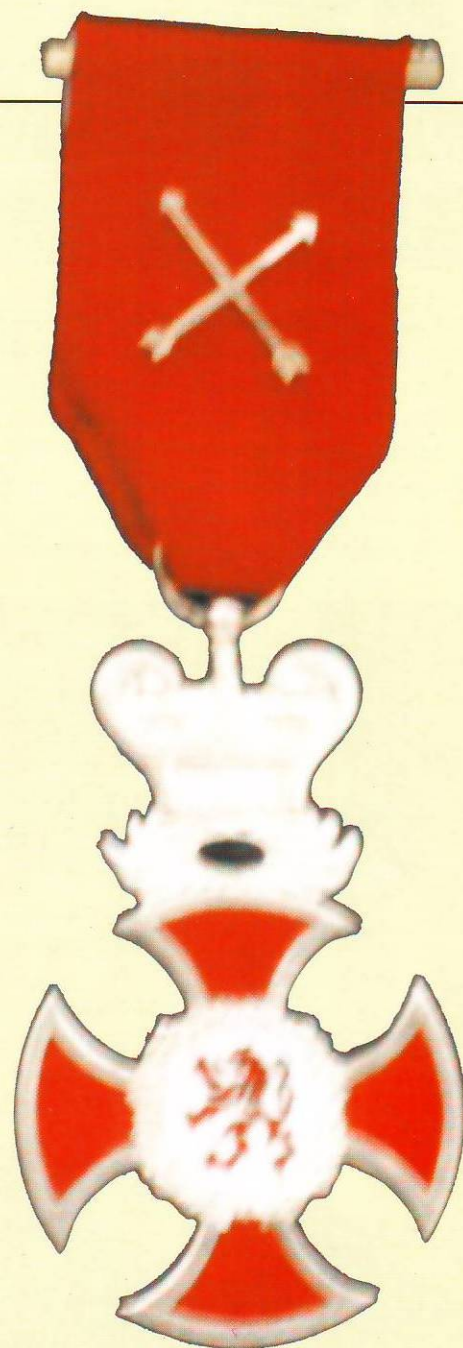
Edele Eed-Broederschap van de Souvereine Orde van de Rode Leeuw van Limburg en de Heilige Sebastianus

Er bestond al enige tijd de behoefte om leden van de bij de Oud-Limburgse Schuttersfederatie aangesloten verenigingen, die zich op bijzondere wijze voor het schutters- en gildewezen in de beide Limburgen verdienstelijk hadden gemaakt, vanwege deze federatie te onderscheiden. In 1979 werd daartoe de Edele Eed-Broederschap van de Souvereine Orde van de Rode Leeuw van Limburg en de Heilige Sebastianus opgericht.

Tijdens het OLS-1978 in Schaesberg werd aan de Oud-Gouverneur van Belgisch-Limburg, Dr. Louis Roppe, tijdens zijn installatie als ere-president van de OLS-Federatie hem een ereteken toegekend. Dit ereteken bestond uit een rood-geëmailleerd gouden afgerand breedarmig halskruis met in het centrum een medaillon geëncadreerd in een krans van eikenloof, met de Rode Leeuw van Limburg op een wit geëmailleerd veld. Het lint was wit-blauw-geel, de overblijvende kleuren van Limburg en Opper-Gelre.

Dit ereteken heeft als voorbeeld gediend voor het ordeteken van de Orde van de Rode Leeuw. De nieuwe Limburgse schuttersorde werd bovendien toegewijd aan de schutspatroon van het Schutterswezen, de Heilige Sebastianus. Daardoor werd ook de mogelijkheid geschapen om de opname van toekomstige leden te doen geschieden in een kerkelijke plechtigheid.

In het onderscheidingsteken komen de oeroude tradities van het schutters- en gildewezen en de band met de Katholieke Kerk tot uitdrukking.

Zoals eerder gesteld werd het halskruis van Ere-president Dr. Louis Roppe gekozen als model voor het nieuwe ordeteken van de Eedele Eed-Broederschap van de Souvereine Orde van de Rode Leeuw van Limburg en de H. Sebastianus.

De Heilige Sebastianus werd tot uiting gebracht door de twee naar boven gerichte pijlen tussen de armen van het kruis of op het lint en de toewijzing van het wit-blauw-geel daarvan, in bloedrood.

Als kroon op het kruis werd de aan de Bourgondische Orde van het 'Gulden Vlies' ontleende vuurslag gekozen, een oud weerbaarheidsteken dat in België gebruikt werd voor burgerweerbaarheidskorpsen en o.a. in de 'Militaire Willemsorde' voorkomt.

Sinds 1980 vindt jaarlijks rond 20 januari (feestdag van de Heilige Sebastianus) tijdens een H. Mis de plechtige investituur plaats van nieuwe leden van de Orde.

Ten overstaan van de Grootmeester van de Orde leggen de nieuwe leden de belofte af en beloven zij zich in te zetten voor Auter, Heerd en Troon. (Auter staat voor kerk en geestelij-

ke overtuiging, Heerd voor gezin, maatschappij en materieel erfgoed en Troon voor het geestelijke en niet geestelijke gezag).

De Eedele Eed-Broederschap kent drie klassen: die van Commandeur, Officier en Schutbroeder, overeenkomende met soortgelijke graden van staatsonderscheidingen, met het verschil dat de 'Ridder' om de broederschapsgedachte te onderstrepen hier 'Schutbroeder' heet.

De onderscheiding wordt niet uitsluitend toegekend aan leden van verenigingen die tot de OLS-Federatie behoren, maar ook aan leden van andere federaties in binnen- en buitenland die bijzondere verdiensten hebben voor het Christelijke Schutterswezen. Bovendien kan het lidmaatschap verleend worden aan niet-leden van schuttersverenigingen die zich voor de doelstellingen van de orde bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt.

Inmiddels zijn 216 schutters opgenomen in de Eedele Eed-Broederschap.

Een aantal schutters die onderscheiden en opgenomen zijn in de Eed-Broederschap, als dank voor hun bijzondere verdiensten voor het schutterswezen.

De Stuurgroep Marketentsters en Zoetelaarsters

Foto boven:
Een van de
marketentsters
van schutterij
St. Andreas
uit Melick

In 1973 deed de marketentster haar intrede in het Limburgse schutterswezen.

Wat is een marketentster en wat is haar taak binnen het Limburgse Schutterswezen?

Om op deze vraag antwoord te kunnen geven moeten we teruggaan in de tijd.

Legereenheden die te velde trokken werden vaak vergezeld van een dame die de soldaten in haar eenheid, tijdens de rustpauzes, voorzag van een borreltje en een hartig hapje.

Het leger kende toentertijd nog geen eigen kantinedienst. Tijdens het verblijf in de kazerne verzorgden de marketentsters de soldatenkantine en verrichtten zij ook werkzaamheden als het wassen en onderhouden van de soldatenkleren.

In de 19e eeuw werd in het Nederlandse leger de functie van marketentster aan strikte regels gebonden. Zo werd o.a. bepaald dat de marketentster getrouwd moest zijn met een der manschappen. Ook werd toen vastgelegd wat zij mocht verkopen en aan welke prijs. Naast een uniform dat een sterke gelijkenis vertoonde met het uniform van haar eenheid, kreeg de marketentster ook een penning waarop haar naam én de naam van het legeronderdeel was vermeld.

Verwijzend naar het feit dat vele Limburgse schutterijen een uniform dragen van militaire eenheden, was het daarom niet zo verwonderlijk dat de dames, die de functie van marketentster op zich namen, ook gestoken werden in een uniform dat een sterke gelijkenis vertoonde met het uniform waarin de rest van de schutterij gekleed ging. Eveneens verwijzend naar de taak die de marketentsters uitvoerden in het verleden, tellen vele schutterijen thans een of meer marketentsters die de schutterij vergezellen met hun mandje met daarin brood, worst en kaas en is het vaatje gevuld met jenever, vieux of

een Limburgse kruidenbitter. Na afloop van de wedstrijden voorziet de marketentster de schutters van haar schutterij van een hapje en een drankje.

Een van de wedstrijdonderdelen op een schuttersfeest is de beoordeling van de marketentsters. De jury beoordeelt hoe de marketentster een borrel schenkt uit haar vaatje en hoe behendig zij is in het afsnijden van een stukje kaas of worst. Ook wordt natuurlijk gekeken naar de algehele presentatie van de marketentster en haar uniform.

Inmiddels hebben de marketentsters zich een niet meer weg te denken plaats weten te verwerven in het Limburgse Schutterswezen. Het feit dat het aantal marketentsters nog steeds groeit - momenteel kennen we binnen de O.L.S.-Federatie meer dan 300 marketentsters - moge hiervan een bewijs van zijn.

Om de functie van marketentster meer inhoud te geven, wordt er sinds 1991 jaarlijks een zogenaamd Marketentstertreffen georganiseerd. Ook hebben de marketentsters zich verenigd in een Stuurgroep Marketentsters en Zoetelaarsters.

Voor meer informatie kunt U terecht bij Marlies Hoen Emmalaan 9 in 6301 GP Valkenburg aan de Geul.

Foto rechts:
De attributen
die een
marketentster
bij zich dient
te hebben.

De proza-
wedstrijd

Bèste sjöttersvrunj en vriendinne,

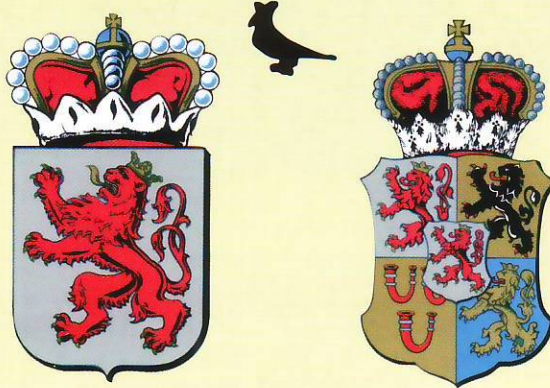
Names 't Sjöttersblaad, de Maasketen Jan van Eyck, de Pater Sangers Krink, Veldeke Limburg en 't Limburgs Museum heisje veer, es jury van de literaire sjötterspries, uch allemaol van harte welkom op het OLS. Op deze daag, dae veur alle luuj wat betrokke zeen bie 't sjötteriegebeure toch 't jaorlikse hoogtepunt is, make veer de winnaars bekënd van de literaire pries mit es thema wat beteikent 't sjöttersgebeure veur 'nne dialeksjriever.

Oet 't groot aantal inzendinge is gebleke dat ooch veur de sjrieveres oet Belsj- en Nederlands-Limburg de belangsjtèlling veur 't sjöttersgebeure meer dan laevend is. Dat is neet verwónderlik, want 't OLS is toch 'n gebeure wobie 'n eeuwen-auw traditie vanoet de middeleeuwe tot op de daag van vandaag, anno 1998, de Limburgse volkskuns in 't brandpunt sjteit. Dat bliket oet de betrokkenheid womit de inzendinge gesjreve zeen. Hiebie villt op de eesjte plaats op dat de gevarieerdheid van de sjtökke biezönjer groot is. Naeve nostalgische verhaole, anecdotes en gedichte zeen 'rs ooch wat 't accent lègke op wat 't sjöttersgebeure op de dörpel nao 't kómmende millennium beteikent. Veurbeelde van die gevarieerdheid in thematiek bie de genomineerde sjtökke zeen: de bronk es gelaegenheid wobieste ech weer 'ns effe thoes bös in dien geboartedörp, de emancipatie van de sjöttevrouw in 't algemeen en de wunsj van 'n sjöttevrouw om keu-

ning te waere in 't biezönjer, 'nne trukkiek op 't gebeure rónjd 't make en aafsjete van de vogel en, es letste veurbeeld, wat sjötteblood noe eigelik is. Invalsheuk zeen er genóg, zo is de jury gebleke, en daonaeve dat de inzendinge van beheurlik hoog niveau zeen. Dat haet 'r veur ós es jury veur gezörg dat de priestoekèning neet gemekkelik is gewaes. Veur höbbe daoróm in de beoordeiling veuropgesjtèld dat naeve inhoud en vorm originaliteit en taalgebroek doorsjlaaggaevende criteria zeen gewore. Oeteindelijk zeen dao drie winnaers en twee eervol vermeldinge oetgekómme. Naeve prachtige prieze veur dees sjrieveres zeen de vijf genomineerde in dit extra Sjöttersblaad opgenómme. Dit extra Sjöttersblaad is hie vandaag te kriege. Zo kènt geer es sjöttersluuj, es deze sjone daag allang weer veurbie is, al laezend nog 'ns naogenete van in sjprankelend Limburgs gesjreve biedrage van wat 't sjötterslaeve allemaol losmaak bie de luuj. En veur de sjrieveres hoape veer dat 't 'nne extra sjtimulans zal zeen óm sjtökke op te sjikke nao de blajer en vereiniginge die 't plat op alle meugelikke manere good gezind zeen.

Es letste woord wil ich allereesj de winnaers felicitere en alle anger sjrieveres bedanke veur hun biedrage en natuurlik uch es publiek bie 't OLS nog 'nne sjone daag wunsje.

Drs. Eric Poulsen, Mestreech

LIMBURGS SCHUTTERSTIJDSCHRIFT

Beste Schuttersvrienden

Ik hoop dat U tevreden bent met deze extra uitgave van het Limburgs Schutterstijdschrift. Wij zijn er trots op dat wij in het tiende jaar van ons bestaan een uitgave geheel in kleur hebben kunnen verwezenlijken.

Met veel plezier hebben wij in de afgelopen 10 jaar steeds getracht die artikelen en informatie aan te reiken waaraan behoefte was.

Wij willen dit ook zo blijven voortzetten. Onze wens is het om het Limburgs Schutterstijdschrift in de toekomst volledig in kleur uit te blijven geven. Om dit te kunnen verwezenlijken tegen de huidige abonnementsprijs, is een forse uitbreiding van het aantal abonnees noodzakelijk. De prijs van een abonnement is momenteel NLG 25 of BEF 480 per jaar.

Bent U tevreden over het Limburgs Schutterstijdschrift, zeg het dan voort. Geïnteresseerden kunnen op de volgende manieren abonnee worden:

NEDERLAND:

1. Vul de bijgevoegde machtigingskaart volledig in en stuur deze op naar Drukkerij Limburgsche Post, ter attentie van "Limburgs Schutterstijdschrift" (Postzegel plakken is niet nodig). of

2. Maak NLG 12,50 (resterende nummers 1998) over op rekeningnummer 12.22.15.125 of gironummer 2878343; beide rekeningen staan op naam van het Limburgs Schutterstijdschrift.

BELGIË:

1. Vul het bijgevoegde bericht van domiciliering volledig in en stuur deze op naar Drukkerij Limburgsche Post, ter attentie van "Limburgs Schutterstijdschrift" (Postzegel plakken is niet nodig). of
2. Maak BEF 240 (resterende nummers 1998) over op rekeningnummer 068-2059877-12 van het Gemeentekrediet van België, Agentschap Kinrooi.

U kunt natuurlijk ook abonnee worden van het Limburgs Schutterstijdschrift als U een bezoek brengt aan onze stand op het OLS-feestterrein en tijdens het ZLF-1998 in Valkenburg.

Wim Pijpers, Hoofdredacteur

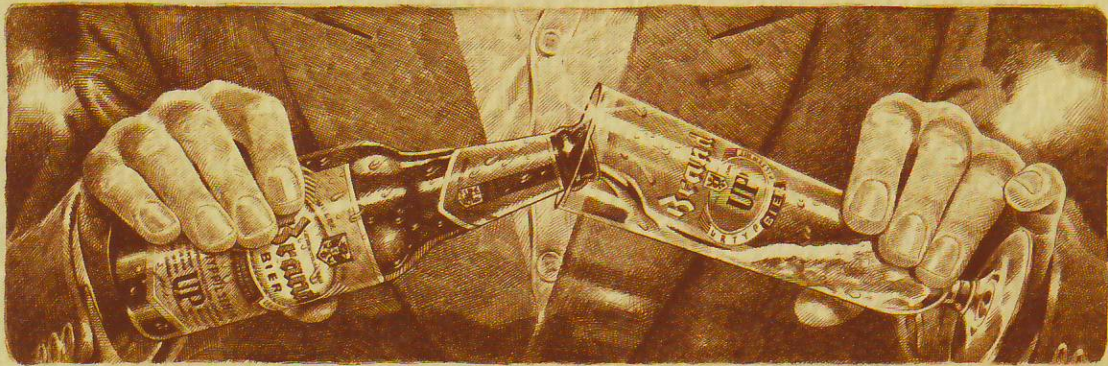
Stiekem droom je van een paradijsje.

Iedereen droomt wel eens van een paradijsje. En voor iedereen ziet die droom er anders uit. Bij DSM denken we dan aan een mooi Limburg. Daarom ondersteunen we verschillende projecten, van speeltuinen tot natuurgebieden, die het algemeen welzijn in onze omgeving verbeteren.

Daar streven we ook naar met onze dagelijkse activiteiten. We zijn voortdurend op zoek naar methodes om de kwaliteit van onze producten te verhogen. Daarmee vergroten we het welzijn en het comfort van degenen die gebruikmaken van bijvoorbeeld auto's, verpakkingen, elektronica en geneesmiddelen.

Ook sponsor van welzijn in Limburg.

Ultiem, uiteindelijk, laatste. Aan alle mogelijke voorwaarden is voldaan.

Pils, afkorting van pilsener. Soort van licht bier, zo geheten naar het stadje Pilsen in Tsjechië.

Brand
UP

afk. v. Urtyp Pilsener.
Pils gebrouwen volgens oeroud principe.
Origineel, zuiver.

